

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ «ІНТЕРНАУКА»

ISSN 2520-2057 (print)
ISSN 2520-2065 (online)

INTERNATIONAL
SCIENTIFIC JOURNAL
«INTERNAUKA»

МЕЖДУНАРОДНЫЙ
НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
«ИНТЕРНАУКА»

№ 10 (110) / 2021

**МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
«ІНТЕРНАУКА»**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL
«INTERNAUKA»**

**МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
«ИНТЕРНАУКА»**

*Свідоцтво
про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
КВ № 22444-12344ПР*

Збірник наукових праць

№ 10(110)

Київ 2021

Повний бібліографічний опис всіх статей Міжнародного наукового журналу «Інтернаука» представлено в: **Index Copernicus International (ICI); Polish Scholarly Bibliography; ResearchBib; Turkish Education Index; Наукова періодика України.**

Журнал зареєстровано в міжнародних каталогах наукових видань та наукометричних базах даних: **Index Copernicus International (ICI); Ulrichsweb Global Serials Directory; Google Scholar; Open Academic Journals Index; Research-Bib; Turkish Education Index; Polish Scholarly Bibliography; Electronic Journals Library; Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg Carl von Ossietzky; InfoBase Index; Open J-Gate; Academic keys; Наукова періодика України; Bielefeld Academic Search Engine (BASE); CrossRef.**

В журналі опубліковані наукові статті з актуальних проблем сучасної науки.

Матеріали публікуються мовою оригіналу в авторській редакції.

Редакція не завжди поділяє думки і погляди автора. Відповідальність за достовірність фактів, імен, географічних назв, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікацій.

У відповідності із Законом України «Про авторське право і суміжні права», при використанні наукових ідей і матеріалів цієї збірки, посилання на авторів та видання є обов'язковими.

Редакція:

Головний редактор: **Коваленко Дмитро Іванович** — кандидат економічних наук, доцент (Київ, Україна)

Випускаючий редактор: **Золковер Андрій Олександрович** — кандидат економічних наук, доцент (Київ, Україна)

Секретар: **Захарова Юлія Ігорівна**

Редакційна колегія:

Голова редакційної колегії: **Камінська Тетяна Григорівна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Заступник голови редакційної колегії: **Курило Володимир Іванович** — доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України (Київ, Україна)

Заступник голови редакційної колегії: **Тарасенко Ірина Олексіївна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Розділ «Юридичні науки»:

Член редакційної колегії: **Арістова Ірина Василівна** — доктор юридичних наук, професор (Суми, Україна)

Член редакційної колегії: **Бондаренко Ігор Іванович** — доктор юридичних наук, професор (Братислава, Словачька Республіка)

Член редакційної колегії: **Галуцько Валентин Васильович** — доктор юридичних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Гиренко Інна Володимирівна** — доктор юридичних наук, доцент (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Глушков Валерій Олександрович** — доктор юридичних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Головко Олександр Миколайович** — доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України (Харків, Україна)

Член редакційної колегії: **Грохольський Володимир Людвигович** — доктор юридичних наук, професор (Одеса, Україна)

Член редакційної колегії: **Мустафазаде Айтєн Інглаб** — доктор юридичних наук, професор, директор Інституту права та прав людини Національної Академії Наук Азербайджану, депутат Міллі Меджлісу Азербайджанської Республіки (Азербайджан)

Член редакційної колегії: **Іманлі Магомед Нагі** — доктор юридичних наук, професор (Азербайджан)

Член редакційної колегії: **Калюжний Ростислав Андрійович** — доктор юридичних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Клемпарський Микола Миколайович** — доктор юридичних наук, професор (Кривий Ріг, Україна)

Член редакційної колегії: **Лоредана Джані Агуїре** — доктор права, професор (Італійська Республіка)

Член редакційної колегії: **Лоренцмайєр Штефан** — доктор юридичних наук, професор (Аугсбург, Федеративна Республіка Німеччина)

Член редакційної колегії: **Макарова Тамара Іванівна** — доктор юридичних наук, професор (Мінськ, Республіка Білорусь)

Член редакційної колегії: **Мельничук Ольга Федорівна** — доктор юридичних наук, доцент (Вінниця, Україна)

Член редакційної колегії: **Овчарук Сергій Станіславович** — доктор юридичних наук (Запоріжжя, Україна)

Член редакційної колегії: **Омельчук Василь Андрійович** — доктор юридичних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Остапенко Олексій Іванович** — доктор юридичних наук, професор (Львів, Україна)

Член редакційної колегії: **Пивовар Юрій Ігорович** — доктор філософії в галузі права, доцент (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Позняков Спартак Петрович** — доктор юридичних наук, доцент (Ірпінь, Україна)

Член редакційної колегії: **Світличний Олександр Петрович** — доктор юридичних наук, доцент (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Сидор Віктор Дмитрович** — доктор юридичних наук, професор (Чернівці, Україна)

Член редакційної колегії: **Таранова Тетяна Сергіївна** — доктор юридичних наук, професор (Мінськ, Республіка Білорусь)

Член редакційної колегії: **Мушенко Віктор Васильович** — кандидат юридичних наук, доцент (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Олійник Анатолій Юхимович** — кандидат юридичних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Фунта Растіслав** — кандидат юридичних наук, доцент (Сладковичово, Словацька Республіка)

Член редакційної колегії: **Хімч Ольга Миколаївна** — кандидат юридичних наук (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Легенький Микола Іванович** — кандидат педагогічних наук, доцент (Київ, Україна)

Розділ «Технічні науки»:

Член редакційної колегії: **Беліков Анатолій Серафимович** — доктор технічних наук, професор (Дніпро, Україна)

Член редакційної колегії: **Луценко Ігор Анатолійович** — доктор технічних наук, професор (Кременчук, Україна)

Член редакційної колегії: **Мельник Вікторія Миколаївна** — доктор технічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Наумов Володимир Аркадійович** — доктор технічних наук, професор (Калінінград, Російська Федерація)

Член редакційної колегії: **Румянцев Анатолій Олександрович** — доктор технічних наук, професор (Краматорськ, Україна)

Член редакційної колегії: **Сергейчук Олег Васильович** — доктор технічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Чабан Віталій Васильович** — доктор технічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Аль-Абабнех Хасан Алі Касем** — кандидат технічних наук (Амман, Йорданія)

Член редакційної колегії: **Артюхов Артем Євгенович** — кандидат технічних наук, доцент (Суми, Україна)

Член редакційної колегії: **Баширбейлі Адалат Ісмаїл** — кандидат технічних наук, головний науковий спеціаліст (Баку, Азербайджанська Республіка)

Член редакційної колегії: **Кабулов Нозімжон Абдукаримович** — кандидат технічних наук, доцент (Республіка Узбекистан)

Член редакційної колегії: **Коньков Георгій Ігорович** — кандидат технічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Кузьмін Олег Володимирович** — кандидат технічних наук, доцент (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Почужевский Олег Дмитрович** — кандидат технічних наук, доцент (Кривий Ріг, Україна)

Член редакційної колегії: **Саньков Петро Миколайович** — кандидат технічних наук, доцент (Дніпро, Україна)

Розділ «Філософські науки»:

Член редакційної колегії: **Байчоров Олександр Мухтарович** — доктор філософських наук, професор (Мінськ, Республіка Білорусь)

Член редакційної колегії: **Ільїна Антоніна Анатоліївна** — доктор філософських наук, доцент (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Сутужко Валерій Валерійович** — доктор філософських наук, доцент (Саратов, Російська Федерація)

Член редакційної колегії: **Фархитдінова Ольга Михайлівна** — кандидат філософських наук

Розділ «Архітектура»:

Член редакційної колегії: **Булах Ірина Валеріївна** — кандидат архітектури (Київ, Україна)

ЗМІСТ
CONTENTS
СОДЕРЖАНИЕ

АРХІТЕКТУРА

- Дударець Володимир Миколайович, Кузьмін Олег Володимирович,
Адаменко Станіслав Михайлович, Ралко Марія Олександрівна,
Чемакіна Октябринна Володимирівна
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ РЕКЛАМИ У ДИЗАЙНІ ЗАКЛАДІВ
РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА 6

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

- Бакало Наталія Андріївна, Носовець Олена Костянтинівна
ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ СУМІСНОСТІ МЕДИКАМЕНТІВ 12
- Макарук Катерина Євгенівна
АНАЛІЗ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ КОРИСТУВАЧА КОМП'ЮТЕРА
ПРИ ПРОВЕДЕННІ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ 16
- Фиалко Наталия Михайловна, Шеренковский Юлий Владиславович,
Меранова Наталия Олеговна, Алешко Сергей Александрович,
Хмилъ Дмитрий Петрович, Носовский Анатолий Владимирович,
Шараевский Игорь Георгиевич, Зимин Леонид Борисович,
Власенко Татьяна Станиславовна, Пиоро Игорь Леонардович
ИССЛЕДОВАНИЕ ПРОСТРАНСТВЕННОГО РАСПРЕДЕЛЕНИЯ ПЛОТНОСТИ
СВЕРХКРИТИЧЕСКОЙ ВОДЫ ПРИ ВОСХОДЯЩЕМ ТЕЧЕНИИ В ВЕРТИКАЛЬНЫХ
ОБОГРЕВАЕМЫХ ТРУБАХ 20

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

- Карпеченкова Анастасія Олегівна
ЩОДО РІЗНИХ АСПЕКТІВ ВІДМІННОСТЕЙ В СВИТОГЛЯДУ ПОКОЛІНЬ X, Y, Z 25

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

- Скриньковський Руслан Миколайович, Гудима Віталій Валерійович,
Хмиз Мар'яна Василівна, Любарський Валентин Олександрович
ДОКТРИНАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО
СТАТУСУ ПРОФЕСІЙНИХ СУДДІВ 29
- Хмиз Мар'яна Василівна
ПРИНЦИП СПРАВЕДЛИВОСТІ СУДОВОЇ ВЛАДИ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ 36

Дударець Володимир Миколайович
кандидат архітектури, доцент,
завідувач кафедри дизайну
Український гуманітарний інститут

Дударець Владимир Николаевич
кандидат архитектуры, доцент,
заведующий кафедрой дизайна
Украинский гуманитарный институт

Dudarets Volodymyr
Candidate of Architecture, Associate Professor,
Head of the Department of Design
Ukrainian Institute of Arts and Sciences

Кузьмін Олег Володимирович
кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри технології ресторанної і аюрведичної продукції
Національний університет харчових технологій

Кузьмин Олег Владимирович
кандидат технических наук, доцент,
доцент кафедры технологии ресторанной и аюрведической продукции
Национальный университет пищевых технологий

Kuzmin Oleg
Candidate of Engineering Sciences, Associate Professor
Associate Professor of Restaurant Technology and Ayurvedic Products
National University of Food Technologies

Адаменко Станіслав Михайлович
народний художник України,
академік Української академії архітектури, професор кафедри дизайну
Український гуманітарний інститут

Адаменко Станислав Михайлович
народный художник Украины,
академик Украинской академии архитектуры, профессор кафедры дизайна
Украинский гуманитарный институт

Adamenko Stanislav
People's Painter of Ukraine,
Academician of the Ukrainian Academy of Architecture, Professor
Ukrainian Institute of Arts and Sciences

Ралко Марія Олександрівна
народний художник України,
академік Української академії архітектури, професор кафедри дизайну
Український гуманітарний інститут

Ралко Мария Александровна
народный художник Украины,
академик Украинской академии архитектуры, профессор кафедры дизайна
Украинский гуманитарный институт

Ralko Maria
People's Painter of Ukraine,
Academician of the Ukrainian Academy of Architecture, Professor
Ukrainian Institute of Arts and Sciences

Чемакіна Октябрина Володимирівна

*кандидат архітектури, доцент,
доцент кафедри дизайну*

Український гуманітарний інститут

Чемакіна Октябрина Владимировна

*кандидат архитектуры, доцент,
доцент кафедры дизайна*

Украинский гуманитарный институт

Chemakina Oktyabrina

*Candidate of Architecture, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Design
Ukrainian Institute of Arts and Sciences*

DOI: 10.25313/2520-2057-2021-10-7435

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ РЕКЛАМИ У ДИЗАЙНІ ЗАКЛАДІВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ВНЕШНЕЙ РЕКЛАМЫ В ДИЗАЙНЕ ЗАВЕДЕНИЙ РЕСТОРАННОГО ХОЗЯЙСТВА

FEATURES OF THE USE OF OUTDOOR ADVERTISING IN THE DESIGN OF RESTAURANTS

Анотація. У статті досліджуються особливості та способи використання реклами у дизайні закладів ресторанного господарства.

Ключові слова: дизайн, реклама.

Аннотация. В статье исследуются особенности и способы использования рекламы в дизайне заведений ресторанного хозяйства.

Ключевые слова: дизайн, реклама.

Summary. The features and ways of use of advertising in the design of restaurants.

Key words: design, advertising.

Постановка проблеми. Однією з важливих проблем реклами у дизайні [1; 2] закладів ресторанного господарства є дослідження її сучасного стану. На сьогоднішній день людину оточує багато інформації, пропозицій, закликів, від яких складно захиститися [3]. Якщо від реклами ЗМІ це можна зробити, то від зовнішньої реклами — складніше [1; 3]. Виходячи на вулицю, людина опиняється у міському інформаційному просторі, який її оточує, незалежно від бажання чи настрою [4–6]. У цьому полягають як позитивні так і негативні сторони зовнішньої реклами [6]. Позитивним є висока ефективність та інформативність зовнішньої

реклами [1; 7], негативним — підсвідоме прагнення людини захиститися від величезної кількості інформації, яку неможливо ігнорувати [8].

У процесі створення реклами для закладів ресторанного господарства велику роль відіграє задоволення цілей самого ресторанного бізнесу та його просування на ринку [1–8]. Тому створення вітчизняних конкурентоздатних недорогих видів реклами високої якості є актуальною проблемою ресторанного бізнесу [9–16].

Ступінь розробленості теми. Сучасна реклама реагує на запити і настрої суспільства, і отже, узгоджується зі станом суспільства та його стан-

дартами. Це не просто вивчення інформації, а вивчення з визначеною, цілком конкретною метою — збільшення попиту на продукцію, послугу тощо. Для неї конструктивна оцінка — стимул розвитку, що дозволяє реагувати на сьогоднішні проблеми і настрої, враховуючи велику кількість Інтернет сайтів, які дають уявлення про всі види реклами у дизайні. На теперішній час не існує детального відпрацювання питань вітчизняного спрямування і використання реклами у дизайні, особливості їх сучасного стану та розвитку у закладах ресторанного господарства.

Мета статті. Вивчення особливостей та прийомів використання реклами у дизайні закладів ресторанного господарства, з метою привернення уваги потенційного споживача до продукції та послуг.

Результати досліджень. Слово «реклама» походить від французького слова «*reclam*», і латинського «*reclamare*» викрикувати — тут: поширення відомостей про кого-небудь, що-небудь або з метою створення популярності.

Сама по собі, реклама служить для того, щоб донести інформацію різними або всіма наявними способами, щодо нових послуг або продукції та їх споживчі властивості, що спрямовано на потенційну аудиторію. Реклама є частиною комунікаційної діяльності закладів ресторанного господарства, вона не обов'язково нав'язує продукцію споживачеві, іноді просто змушує його згадати останню назву з меню, або назву послуги. На початку споживач формує своє уявлення про продукцію, її стереотип або усталений спосіб конкретного найменування (послуги).

Реклама — це вид діяльності, метою якої є реалізація збутових або різних завдань закладів ресторанного господарства шляхом розповсюдження обраної ними інформації, сформованої таким чином, щоб надавати певний вплив на індивідуальну

свідомість, викликаючи задану реакцію споживачів (рис. 1).

У Західних країнах, у США та інших промислово-розвинених державах поняття «реклама» означає оголошення у засобах інформації, пресі, радіо, телебаченню, на рекламних щитах, що сприяє продажу. На відміну від західної, у вітчизняній практиці поняття реклами — ширше. До неї відносять комерційні семінари, виставкові конкурси, типографічну продукцію, упаковку товарів, поширення проспектів та інші засоби стимулювання торгової діяльності. Сучасний дизайн реклами виробив широко використовує специфічні прийоми, мову та символіку. Сфера реклами тісно пов'язана з маркетингом, економікою, правом, політикою. Вона стала феноменом культури і соціальним інститутом. Аналіз і оцінка складових рекламної справи має велике практичне значення для вироблення рекомендації які повинні застосовуватися у цілях дизайну.

Завдання реклами, і зокрема дизайну, сприяти зростанню реалізації ресторанної продукції і послуг, формувати позитивний імідж закладу ресторанного господарства.

У вирішенні цього завдання першорядну роль грає шрифт, як засіб візуального відображення вербальної інформації і рекламний дизайн. Шрифтова графіка є не просто інструментом для передачі інформації, а високорозвиненою системою. Для максимально продуктивного використання цього засобу у рекламних цілях дизайнери повинні знати його комунікативні можливості впливу на аудиторію. За допомогою правильно підібраного шрифту грамотний фахівець може посилити образний вплив тексту. Шрифт, як графічне зображення звуків, формувався протягом століть, тому він несе у собі культурну пам'ять. Використаний у дизайні реклами певний вид шрифту, наприклад:

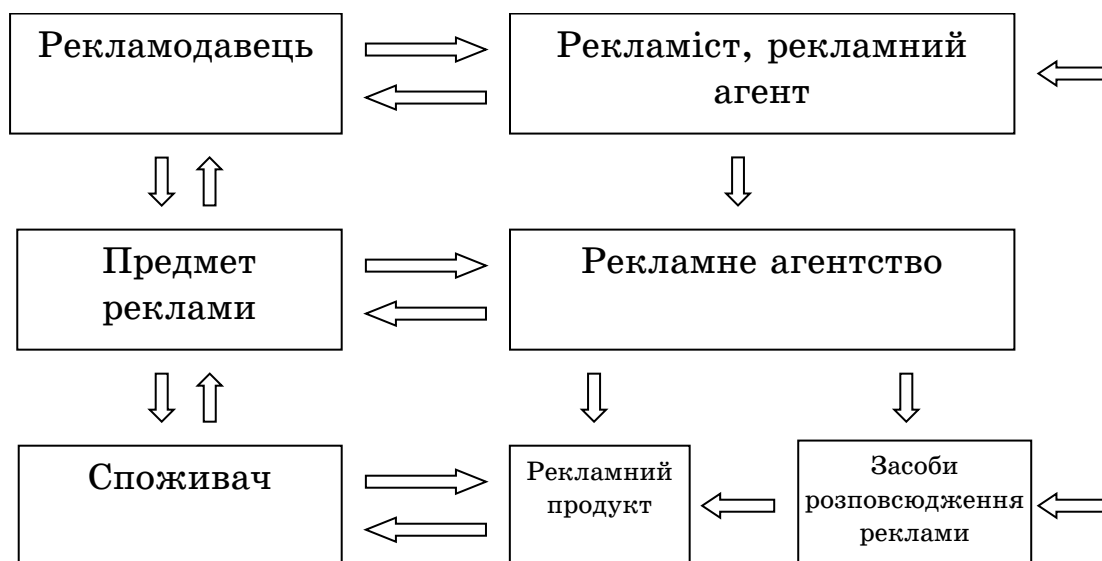

Рис. 1. Схема процесу рекламної діяльності

іжиця або готика, говорить про національну приналежність рекламованого продукту, ще до читання тексту.

Щоб акцентувати увагу на певному моменті рекламний дизайнер може спробувати з'єднати воедино шрифт і візуальну асоціацію, таким чином, створивши зоровий образ, що запам'ятовується. Зародження писемності почалося з зображення. Деякі народи на ранньому етапі розвитку мали образно-картинний лист. З розвитком писемності картинки перетворилися у символи і знаки, з'явилися букви. Письмові знаки втратили схожість з позначуваним предметом і стали позначати звук. У даний час можна спостерігати зворотний процес, коли дизайн реклами у пошуках нових образів і способів вираження повертається до вихідної точки, але вже на більш високому рівні.

Дизайн реклами використовує необмежені можливості шрифтової графіки для формування нових образів. Окрім візуального відображення усного мовлення, шрифт має історико-культурну функцію. Кожен шрифт несе відбиток епохи і країни, в якій він виник. Інструмент і техніка часу формування також вплинули на графіку шрифту. Тому при створенні рекламного повідомлення дизайнер повинен враховувати історичну приналежність гарнітури. За допомогою правильного вибору гарнітури та розміру шрифту рекламний дизайнер здатний створити потрібний зоровий образ і надати йому правильний емоційний відтінок.

При розробці логотипу для друку на фірмовому бланку, календарі, візитці, на сувенірах, у поліграфічній рекламі і т.п. потрібно використовувати класичний рубаний шрифт, а форми логотипу не повинні містити дрібних елементів. В іншому випадку при друку на маленькій площі дрібні деталі зіллються в одне місце, а використання зарубок, декоративної гарнітури зробить текст нерозбірливим. І навпаки, дизайн реклами, що розміщується на щитах, дахах будівель, на вивісці закладів ресторанного господарства повинен використовувати декоративні шрифти, із зарубками, узорними елементами і графічними деталями. Букви, виконані рубаним шрифтом, будуть виглядати негарними і грубими. У дизайні реклами мають значення всі аспекти шрифтової графіки, так як за допомогою букв спочатку створюється візуальний образ, а тільки потім вербальний. На зорове сприйняття впливає поєднання кольорів тону і букв, симетричність або асиметричність зображень і фігур, читабельність тексту.

У дизайні реклами використовують прийом акцентування на назву закладу ресторанного господарства, а салоган часто розміщують поверх фотографії чи малюнка. Взагалі, по відношенню до рекламного повідомлення важко застосувати назву «читання». Рекламний дизайнер використовує форму і зміст щоб рекламне повідомлення нес-

ло асоціативне значення. Шрифт у цьому випадку використовується як візуальний компонент, який несе інформацію ще до читання тексту. Дизайн реклами широко використовує поєднання тексту з колірною символікою.

За допомогою кольору створюється відповідний настрій і психологічний вплив, тому рекламні дизайнери широко використовують можливості кольору. Для роботи з кольором у рекламі існують певні правила. У кожного народу є своя колірна культура про неї необхідно знати і використовувати. Рекламний текст і фон повинні підбиратися у відповідності з принципами перегляду. Також необхідно враховувати сполучуваність історичного значення, форми й пластики шрифтової гарнітури і кольору. Рекламний дизайн має у своїй основі комерційну складову, тому його основне завдання — використовуючи лаконізм і простоту виразних засобів надати цілеспрямований вплив на широку аудиторію. Головним досягненням реклами є не високохудожні ідеї, а яскравість, точність і доступність рекламного образу.

Особливості візуального сприйняття реклами, їх вивчення та впровадження у рекламну практику, допоможуть уникнути численних помилок.

Основною особливістю сприйняття реклами є те, що час контакту з нею іноді дуже короткий, і найчастіше цей контакт здійснюється боковим зором. У зовнішньої реклами є кілька секунд для того, щоб привернути увагу, спонукати прочитати текст, залишити її у своїй свідомості. Внаслідок, кожен зайвий графічний елемент і кожне зайве слово знижують ефективність зовнішньої реклами.

Для цього використовують різні рекламні прийоми, а саме:

- зображення — яскраве, що пов'язане з предметом реклами;
- напис — короткий, наполегливий, читабельний, пов'язаний з предметом реклами;
- текст — контрастний, написаний рубаним шрифтом, що добре сприймається, з достатньою кількістю «повітря» на площі щита;
- фон — білий або дуже світлий.

Друга особливість сприйняття зовнішньої реклами полягає у ситуації її сприйняття в оточенні з іншими візуальними засобами. Для цього необхідно створювати для неї сприятливу ситуацію, що підсилює її інформаційну домінанту.

Щоб реклама не загубилася серед нагромадження інших, необхідно створювати для неї доброзичливу ситуацію: сприйняття та атмосферу оточення.

Важливою особливістю сприйняття зовнішньої реклами також є суб'єктивна оцінка, емоційна реакція людини на слова та символи, що знаходяться у рекламному тексті або слогані зовнішньої реклами. Адже емоції, які викликає рекламний зміст, або його складові, найчастіше переносяться споживачем і на саму продукцію, що рекламуєть-

ся. Тому зовнішня реклама не повинна містити у тексті і слогани слова, які викликають негативні емоції і пов'язані з темою горя, хвороби: «біль», «крах», «кінець» (звичайно ж, якщо у даній ситуації мова буде йти про соціальну рекламу):

- слоганів, що містять заперечення: людина психологічно «відкидає» те, що пов'язано з часткою «ні»;
- слів, які втратили довіру споживачів через їх занадто частого і невиправданого вживання: «прекрасний», «найкращий», «чудовий», «відмінний», «унікальний» і т.п.;
- слів, які не викликають у споживача жодних асоціацій з рекламованою продукцією і не дають уявлення про неї.

Художньо-дизайнерське оформлення рекламного звернення диктує використання кольорових ілюстрацій і зображень в основі головного компонента привертання уваги і донесення рекламної ідеї. Між художнім оформленням та об'єктом реклами повинен існувати логічний зв'язок, доступний повсякденному читачеві. Візуальний матеріал зобов'язаний бути креативним і дохідливим широкому загалу, а факти повинні бути достовірні і точні. Обов'язкове правило: у візуальній рекламі відображають весь виріб або тільки частину та його найважливіші функціональні компоненти.

Ілюстрації використовуються для збільшення психологічного ефекту рекламного звернення. Візуалізація передбачає також шляхи вирішення, відповідно до того, які «розпізнавальні символи» поміщали у рекламне повідомлення:

- назву торгової марки;
- назву фірми (організації, установи, підприємства);
- торгові знаки.

Зовнішня реклама передбачає включення у візуальний дизайн матеріалів символів виробу, сертифікатів якості, або інших матеріалів. Ефективність впливу графічної реклами багато у чому залежить від складу візуального матеріалу, кольоровості, загального креативного стилю розпізнавальних знаків, і у цьому контексті дуже важливими є:

- штрихові малюнки — тільки чорний колір на тлі білого; таку візуалізацію можна перетворити на протилежне зображення — білі штрихи на чорному тлі;
- фотографії — підкреслюють реальність ілюстрації;
- рисунки у стилі ліногравюри — виготовляються на основі фотовідбитку, вони сприймаються як справжня ліногравюра і мають чітке зображення;
- тон малюнку — використовується для створення специфічної атмосфери або особливого рекламного ефекту;
- технічні або фотографічні ефекти підсилюють привабливість звернення (виконуються сучасними комп'ютерними засобами);

- різнокольорові ілюстрації можуть комбінуватися з простих кольорів (друк основними кольорами — червоним, жовтим, блакитним і чорним).

Підготовка рекламних макетів для друкованих засобів реклами передбачає застосування сучасних засобів комп'ютерної графіки. Виходячи з цього збільшуються можливості використання цифрових технологій для утворення широкого спектра рекламних звернень — від звичайного оголошення у газеті до кольорового каталогу або рекламного плаката.

Подальший ефект виконання ілюстрацій у рекламі залежить від якості друку. Застосування методу відбитка — давній спосіб друку, у наслідок чого фарба наноситься на металеву поверхню з рельєфно виступаючим зображенням — кліше. Глибокий друк протилежний за принципом дії — її друкарські елементи поглиблені. До початку друку фарба наноситься на всю форму, а потім знімається з усією поверхні і залишається тільки у заглибленнях, які мають конфігурацію літер і кліше. Такий глибокий друк застосовується для відтворення візуальних текстів, різнокольорових плакатів, листівок, календарів тощо.

В основі застосування плоского друку зображення переносяться на відбиток з металевий тонкої пластинки, обробленої хімічним реактивом таким чином, що до одних її частин фарба пристає а до інших частин, — ні.

Для виготовлення багатокольорової продукції застосовується плоский друк. Між пластиною і папером з офсетного друку розміщено так зване офсетне полотно. З оригінал-макета, в якому вмонтовані текстова частина та ілюстрації, фотоспособом виробляють форму для друку.

При використанні теплового ефекту на папір наносяться рельєфні написи і зображення — термографія. Така техніка використовується для виготовлення документів і бланків.

Для друку на нерівних поверхнях і тривимірних об'єктах використовується — шовкографія. Часто її застосовують в офісних міні-друкарнях для друку рекламних проспектів, флаєрів і листівок.

При розробці реклами у дизайні враховуються основи психології, кольорові асоціації, та інші фактори. Так, наприклад, зелений колір заспокоює нервову систему, знижує біль, нормалізує кров'яний тиск; блакитний — знижує біль при запаленнях та неврології; помаранчевий — стимулює почуття, прискорює серцебиття, підвищує апетит; жовтий — створює атмосферу благополуччя і веселого настрою; синій — допомагає зосередитися, загострює сприйняття і сприяє вирішенню складних завдань і проблем; червоний колір — теплий, але збудливий, стимулює мозок, поліпшує настрій; фіолетовий — благотворно діє на серце і кровоносні судини. Вітчизняні і зарубіжні фахівці рекомендують такі кольорові поєднання, що можна ви-

користувати при виборі кольору для елементів рекламного звернення з урахуванням поступового погіршення сприйняття: чорний на жовтому; синій на білому; зелений на білому; чорний на білому; зелений на червоному; червоний на білому; помаранчевий на чорному; помаранчевий на білому; червоний на зеленому.

Висновок. У роботі вивчено особливості та прийоми використання реклами у дизайні закладів ресторанного господарства. Слід зазначити, що реклама дозволяє привернути увагу потенційного споживача до продукції та послуг закладів ресторанного господарства та вміло виводити їх на споживчий ринок.

Література

1. Пінчук Н.С. Інформаційні системи і технології в маркетингу: [навч. посібник] / Н.С. Пінчук, Г.П. Галузинський, Н.С. Орленко. К.: КНЕУ, 1999. 328 с.
2. Аржанов Н.П. Галерея отечественной рекламной классики (реклама в профессиональных периодических изданиях начала XX века) // Маркетинг и реклама. 2000. № 2. С. 42–45.
3. Международный кодекс рекламной практики / Перевод с англ. Н.В. Репиной, В.Е. Демидова. К.: Укрреклама, 1995. 240 с.
4. Музыкант В.Л. Теория и практика современной рекламы: монография / Музыкант В.Л. М.: Евразийский регион, ч.ІІ. 1998. 328 с.
5. Панкратов Ф. Рекламная деятельность: учеб. для студ. ВУЗ / [Панкратов Ф., Баженов Ю., Серегина Т., Шахурин В.]. М.: Маркетинг, 2001. 364 с.
6. Ромат Е. Реклама: практическая теория: учеб. для вузов / Ромат Е., Сендеров Д. 9-е изд. СПб.: Питер, 2016. 542 с.
7. Росситер Дж.Р. Реклама и продвижение товаров / Росситер Дж.Р., Перли Л. СПб.: Питер, 2000. 651 с.
8. Валовая М.Д. Азы древнейшего ремесла, или 13 бесед о рекламе и маркетинге / М.Д. Валовая. М.: Нива XXI век, 1994. 109 с.
9. Дизайн систем візуальної інформації: навчальний посібник / О.В. Чемакіна, А.Л. Рубцов, В.О. Свірко, О.П. Олійник, Л.М. Акімова, О.В. Кузьмін / За заг. ред. В.О. Свірка. Херсон: Олді-плюс, 2019. 200 с.
10. Стандартизація в дизайнерській діяльності: навчальний посібник / В.О. Свірко, А.Л. Рубцов, О.В. Чемакіна, О.В. Кузьмін / За заг. ред. В.О. Свірка. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 232 с.
11. Chemakina O. V., Kuzmin A. O. Designing functional planning solutions for hotels of family type in Ukraine // Engineering sciences: development prospects in countries of Europe at the beginning of the third millennium: collective monograph / in 2 Vol. / Economics College in Stalowa Wola. Riga: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2018. Vol. 1. P. 426–447.
12. Chemakina O., Svirko V., Kuzmin O., Kuzmin A., Competitive advantages of the visual information system of transport centers // Conceptual aspects management of competitiveness the economic entities: collective monograph / edited by M. Bezpartochnyi, I. Britchenko, in 2 Vol. / Higher School of Social and Economic. Przeworsk: WSSG, 2019. Vol. 2. P. 126–135. (ISBN 978-83-937354-1-9).
13. Ергодизайн систем візуальної інформації / [Свірко В.О., Рубцов А.Л., Чемакіна О.В., Белятинський А.О., Кузьмін О.В., Кузьмін А.О.] // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2018. Т. 1, № 22 (62). С. 17–26.
14. Бармашина Л.М. До питання розвитку засобів формування громадських просторів у структурі висотних будівель / Бармашина Л.М., Матюха О.О., Кузьмін А.О. // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2018. Т. 1, № 22 (62). С. 10–15.
15. Формування громадських закладів для молоді на основі універсального дизайну / [Чемакіна О.В., Бармашина Л.М., Розбицька А.В., Кузьмін А.О.] // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2019. № 3 (65). С. 15–19.
16. Kuzmin O. V., Chemakina O. V., Kuzmin A. O. The quality management system of the reception service — as one of the elements of the innovative development of the hotel-restaurant industry // Innovative development of the economy: global trends and national features: collective monograph. Lithuania: Publishing House «Baltija Publishing», 2018. P. 619–633.

Бакало Наталія Андріївна

студентка

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Бакало Наталия Андреевна

студентка

Национального технического университета Украины

«Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского»

Bakalo Nataliia

Student of the

National Technical University of Ukraine

«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

Носовець Олена Костянтинівна

кандидат технічних наук,

доцент кафедри біомедичної інженерії

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Носовец Елена Константиновна

кандидат технических наук,

доцент кафедры биомедицинской инженерии

Национальный технический университет Украины

«Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского»

Nosovets Olena

PhD of Technical Sciences, Associate Professor

National Technical University of Ukraine

«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ СУМІСНОСТІ МЕДИКАМЕНТІВ

ИНФОРМАЦИОННАЯ СИСТЕМА ДЛЯ ПРОВЕРКИ СОВМЕСТИМОСТИ МЕДИКАМЕНТОВ

INFORMATION SYSTEM TO CHECK MEDICATIONS COMPATIBILITY

Анотація. В статті розглянуто підхід до створення інформаційної системи для перевірки медикаментів на сумісність. Створено програмний продукт, що дозволяє перевірити зареєстровані в Україні медикаменти на сумісність та згенерувати звіт сумісностей медикаментів за їх фармакологічними групами.

Ключові слова: сумісність медикаментів, довідник медикаментів, державний реєстр лікарських засобів, база даних медикаментів.

Аннотация. В статье рассмотрен подход к созданию информационной системы для проверки медикаментов на совместимость. Создан программный продукт, позволяющий проверить зарегистрированные в Украине медикаменты на совместимость и сгенерировать отчет совместимости медикаментов по их фармакологическим группам.

Ключевые слова: совместимость медикаментов, справочник медикаментов, государственный реестр лекарственных средств, база данных медикаментов.

Summary. The article considers the approach to creating an information system to check medications compatibility. Created software product allows to check the compatibility of medications registered in Ukraine and to generate a report of compatibility of medications by their pharmacological groups.

Key words: compatibility of medications, directory of medicines, state register of medicines, database of medicines.

Вступ. Вживання медичних препаратів напружено пов'язане з ризиками їхньої несумісності між собою та може спричинити згубний вплив на організм та реакцію з хронічними захворюваннями. Існують сервіси для перевірки лікарських засобів на сумісність, але, на жаль, існуючі сервіси не працюють з медикаментами, зареєстрованими на території України, а лише з їх іноземними аналогами. Тобто, пересічний українець не має змоги перевірити призначення лікаря без витрат часу на пошук діючої речовини в лікарському засобі задля того, щоб знайти зарубіжний аналог й лише після цього скористатися сервісом перевірки медикаментів на сумісність.

Мета роботи. Створення інформаційної для перевірки медикаментів на сумісність. Реалізація такої інформаційної системи передбачає вирішення наступних задач:

- Спроекувати систему для перевірки сумісності медикаментів;
- Реалізувати систему для перевірки сумісності медикаментів.

Методи дослідження. Для розробки інформаційної системи було обрано мову програмування R з застосуванням пакетів Shiny та Sodium та використано MySQL як СУБД, де зберігаються дані з Державного реєстру лікарських засобів в якості переліку медикаментів.

Вклад основного матеріалу. Джерелом вхідних даних для інформаційної системи для перевірки медикаментів на сумісність є інформаційно-пошукова система «Державний реєстр лікарських засобів», який сформовано державним підприємством «Державний експертний центр Міністерства охорони здоров'я України» [1; 2].

Дана інформаційно-пошукова система надає змогу завантажити відомості із державного реєстру лікарських засобів у форматі CSV, що є зручним форматом для подальшого імпортування даних до СУБД.

R — це вільно доступна мова програмування та середовище для програмування, статистичних обчислень та візуалізації даних. Ця мова застосовується скрізь, де потрібна робота з даними. R поширюється безкоштовно за ліцензією GNU General Public License у вигляді вільнодоступного вихідного коду або відкомпільованих бінарних версій більшості операційних систем: Linux, FreeBSD, Microsoft Windows, Mac OS. R підтримує сучасні та зручні бібліотеки для парсингу, обробки та візуалізації даних (наприклад rvest чи Shiny) [3].

Shiny — пакет для створення інтерактивних веб-додатків на основі мови програмування R. Головна

задача Shiny — надати змогу користувачам R створювати веб-додатки без глибоких знань HTML, CSS та JS [4].

Фреймворк базується на R, Bootstrap та Node.js, його особливістю є реактивність. У Shiny-додатку джерелом, як правило, є введення користувачем через інтерфейс браузера. Shiny підтримує реактивність та має велику кількість розробників, документації, готових модулів, що свідчить про його розвиток.

MySQL є базою даних для малих та середніх додатків. Зазвичай MySQL використовують як сервер звернення клієнтської частини для збереження даних [5].

Основні можливості та особливості системи:

- обробка та збереження функцій та процедур;
- обробка помилок;
- базові можливості:
- курсори;
- тригери;
- представлення;
- сегментування;
- реплікація;
- планувальник завдань;
- розмір таблиць до 8 мільйонів ТБ;
- підтримка різних движків збереження даних.

Для зберігання даних веб-додатку використується СУБД MySQL, було спроектовано базу даних, що складається з 10 таблиць та 27 збережених процедур для зберігання та обробки особистих даних користувача та даних медикаментів, ERD-діаграма створеної БД (рис. 1).

Для веб-додатку було реалізовано збережені процедури, адже вони позитивно впливають на безпеку системи, запобігаючи SQL-ін'єкціям.

Робота програмного продукту організована наступним чином — взаємодіючи з програмним продуктом користувач спочатку взаємодіє з ShinyProху, який організовує зв'язок між сервісом AWS та контейнером Docker (рис. 2).

Для обробки та хешування паролів користувача було обрано бібліотеку програмного забезпечення для шифрування, дешифрування, підписів, хешування паролів Sodium.

Для реалізації системи нотифікацій у веб-додатку було обрано відправку електронних листів (про реєстрацію, скидання паролів тощо), її реалізовано за допомогою бібліотеки для генерації та надсилання листів на користувацьку електронну адресу mailR.

Головну функцію програмного продукту — перевірку медикаментів на сумісність — реалізовано

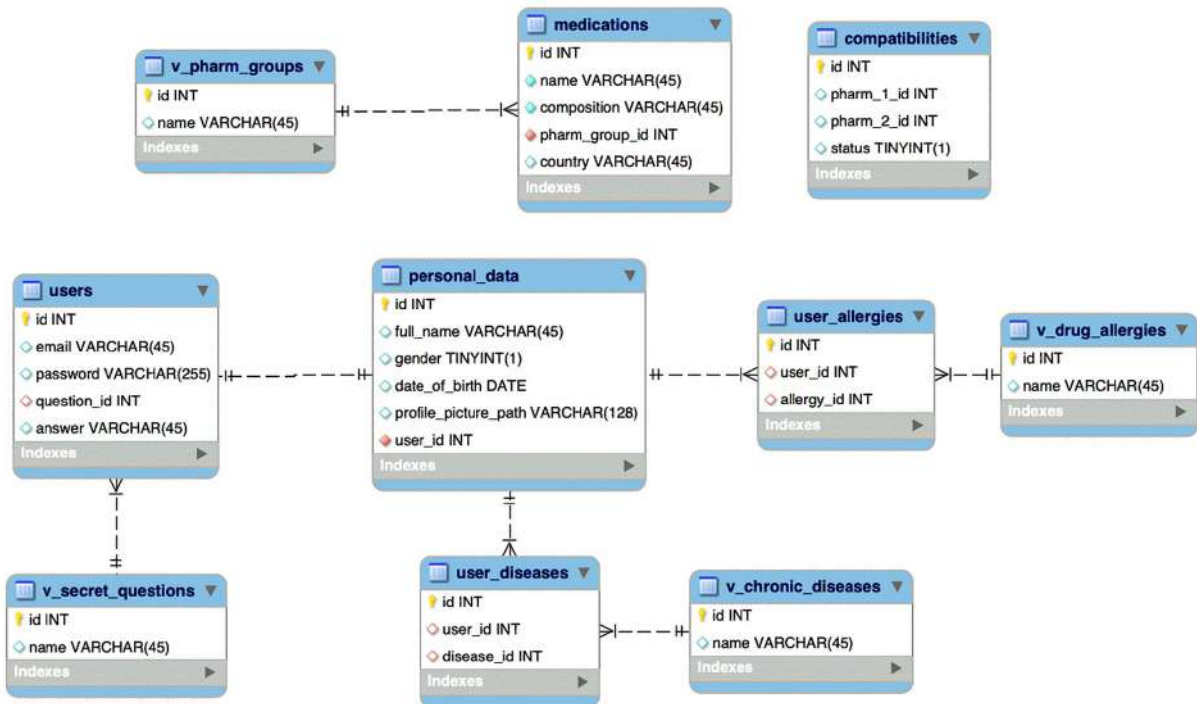

Рис. 1. Діаграма сутність-зв'язок

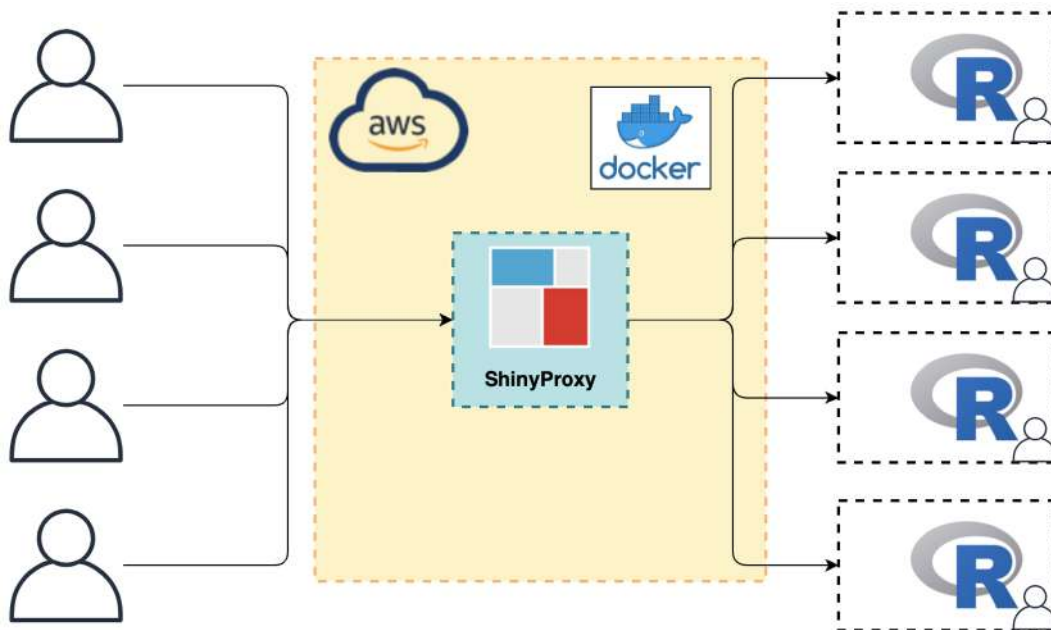

Рис. 2. Архітектура хмарного сервісу

наступним чином: користувач обирає медикаменти зі списку зареєстрованих в Україні медикаментів, що були додані з Державного реєстру медичних засобів України, програмний продукт виконує SQL-запит, що порівнює фармакологічні групи обраних медикаментів за таблицею compatibilities та генерує звіт у вигляді таблиці (рис. 3).

Висновки. Спроековано інформаційну систему для перевірки сумісності медикаментів. Реа-

лізовано інформаційну систему, що генерує звіт сумісності заданих користувачем медикаментів, взятих з Державного реєстру лікарських засобів. Інформаційна система має зручний користувацький інтерфейс, який дозволяє переглянути звіт, що генерується за фармакологічними групами медикаментів.

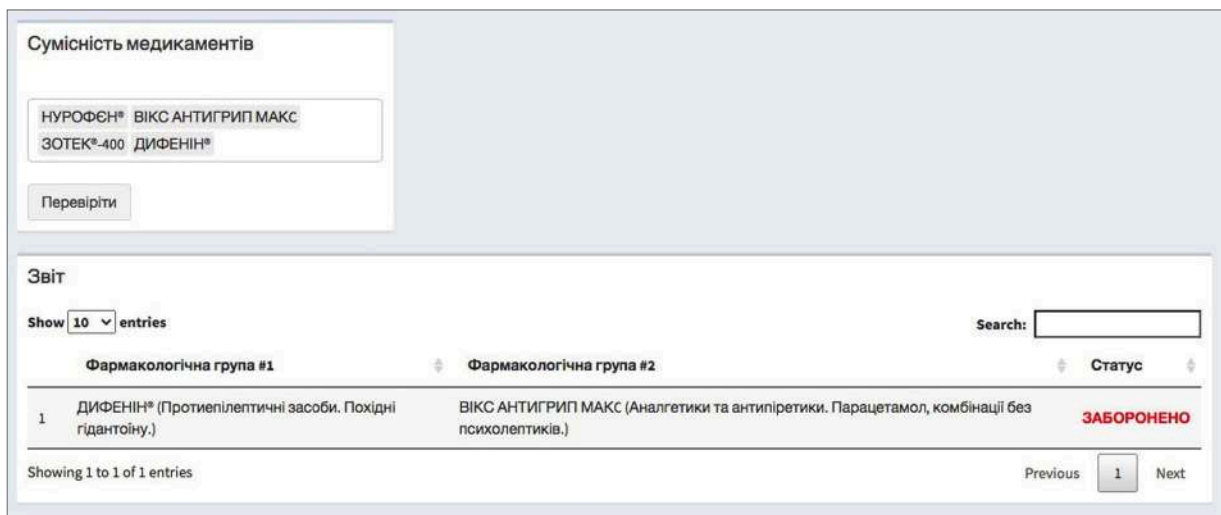

Рис. 3. Звіт з сумісності заданих користувачем медикаментів

Література

1. Державний реєстр лікарських засобів. URL: <http://www.drlz.com.ua/>
2. Наказ Про інформаційну взаємодію між Державним реєстром лікарських засобів України та електронною системою закупівель. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0116-18#Text>
3. The R Project for Statistical Computing. URL: <https://www.r-project.org/>
4. Standalone apps. URL: <https://shiny.rstudio.com/articles/#standalone-apps>
5. MySQL Documentation. URL: <https://dev.mysql.com/doc/refman/8.0/en/introduction.html>

Макарук Катерина Євгенівна
судовий експерт
Харківський науково-дослідний
експертно-криміналістичний центр МВС України

Макарук Екатерина Евгеньевна
судебный эксперт
Харьковский научно-исследовательский
экспертно-криминалистический центр МВД Украины

Makaruk Kateryna
Forensic Expert
Kharkiv Research Forensic Center of the
Ministry of Internal Affairs of Ukraine

АНАЛІЗ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ КОРИСТУВАЧА КОМП'ЮТЕРА ПРИ ПРОВЕДЕННІ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ

АНАЛИЗ ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ ОСОБЕННОСТЕЙ ПОЛЬЗОВАТЕЛЯ КОМПЬЮТЕРА ПРИ ПРОВЕДЕНИИ СУДЕБНЫХ ЭКСПЕРТИЗ

ANALYSIS OF THE PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF THE COMPUTER USER DURING FORENSIC EXAMINATIONS

Анотація. Аналіз інформаційного наповнення сучасних електронних носіїв інформації, що надходять на комп'ютерно-технічну експертизу за матеріалами досудового розслідування, за результатами якого може бути змодельований приблизний психологічний портрет користувачів техніки.

Ключові слова: кримінальне провадження, криміналістичний аналіз, комп'ютерно-технічна експертиза, електронні носії інформації, користувач, соціально-психологічна характеристика.

Аннотация. Анализ информационного наполнения современных электронных носителей информации, поступающих на компьютерно-техническую экспертизу по материалам досудебного расследования, по результатам которого может быть смоделирован примерный психологический портрет пользователей техники.

Ключевые слова: уголовное производство, криминалистический анализ, компьютерно-техническая экспертиза, электронные носители информации, пользователь, социально-психологическая характеристика.

Summary. Analysis of the information content of modern electronic media received for computer and technical examination on the basis of pre-trial investigation, the results of which can be simulated approximate psychological portrait of users of equipment.

Key words: criminal proceedings, forensic analysis, computer and technical examination, electronic media, user, socio-psychological characteristics.

Постановка проблеми. У кримінальному провадженні при вилученні електронних носіїв інформації, досудове слідство призначає комп'ютерно технічну експертизу. В деяких випадках, виходячи за рамки технічної експертизи, слідству

потрібна додаткова інформація про користувачів досліджуваної комп'ютерної техніки з використанням психологічних методів криміналістичного аналізу доказів і пошуку нових версій скоєння злочинів, та вивчення їх обставин.

Мета дослідження. Допомога слідству при розслідуванні правопорушень, скоєних з використанням комп'ютерної та мобільної техніки в проведенні глибокого дедуктивного аналізу злочинів, що мають складний і заплутаний характер спільно з експертами психологічного напрямку судової експертизи.

Основний матеріал. Комп'ютерно-технічна експертиза призначається з метою з'ясування обставин, пов'язаних з деякими явними і віддаленими даними, що зберігаються на носіях інформації, які мають значення при розслідуванні різного роду правопорушень. Електронними носіями інформації, наданими на експертне дослідження можуть бути не тільки носії, які використовуються в персональних комп'ютерах, а також мобільні пристрої (телефон, планшет, аудіо книги та інше).

В рамках цієї статті буде наведений лише опис користувачів персональних комп'ютерів з носіями інформації типу жорсткі диски, SSD диски, флеш накопичувачі (далі, носії інформації).

Користувачем є чоловік, який використовує систему або мережу для вирішення поставлених перед ним завдань. Його називають кінцевим користувачем. Відомості про користувача називаються профілем користувача або обліковим записом користувача.

Згідно реєстрації користувачів в операційній системі комп'ютерів всі користувачі класифіковані в три загальні категорії: адміністратори; звичайні користувачі; відвідувачі (гості).

Адміністратор (Administrator) має право встановлювати і видаляти програми, змінювати службові опції, визначати права інших користувачів.

Звичайний користувач (User) має обмежені права — це людина, що використовує комп'ютер для роботи (або для розваги, що з точки зору операційної системи одне і те ж). Він має право запускати програми, хоча і не всі, а також створювати і редагувати документи.

Відвідувач (Guest) — це тимчасовий користувач, який не має особистих файлів на даному комп'ютері. Він теж може запускати програми, наприклад, для перегляду веб сторінок Інтернету або електронної пошти.

За ступенем навичок роботи з комп'ютером діляться на наступні основні категорії: користувач, досвідчений користувач, фахівець (адміністратор, привілейований користувач).

Аналізуючи інформацію на носіях інформації персональних комп'ютерів, можна визначити категорію користувача з різних джерел: групи користувачів, зареєстрованих в операційній системі, реєстру операційної системи, за наявністю встановленого прикладного програмного забезпечення та ін.

Вивчаючи принципи розміщення даних, категорії інформації можна визначити приблизний вік, ступінь навичок і рівень користувача.

Розглядаючи прикладне програмне забезпечення, звертається увага на спеціалізовані програми, які

виділяють користувача як фахівця в певній галузі комп'ютерних знань. Так, якщо встановлено спеціалізоване програмне забезпечення, яке вимагає від користувача певне коло вузькоспеціальних знань, наприклад, програми обробки відео і графіки, програми для розробки та адміністрування баз даних, для розробки програмного забезпечення, програми по WEB технологій Інтернет, у дослідника є можливість припустити спеціальність користувача і його навички. Це здійснюється за наявності не тільки встановленого програмного забезпечення, але і продуктів роботи з ним — файлів, програм, експериментальних даних, бібліотек, літератури та ін.

Окремо можна виділити користувачів, що займаються навчанням, як і в навчальних закладах, так і самостійно. Наприклад, такі користувачі як:

- школярі, розміщують методичні дані по шкільних курсів і предметів, навчальні програми для різних вікових категорій;
- студенти, розміщують довідкові дані, текстові дані по курсових та дипломних робіт, навчальні програми та продукти роботи зі спеціальним програмним забезпеченням для підготовки навчальних матеріалів;
- самостійно навчаються, розміщують добірку певної літератури, аматорські програми для розвитку і домашнього навчання.

Розглядаючи принципи розміщення інформації на носіях і звертаючи увагу на каталоги, в яких користувач зберігає особисті дані можна виділити наступні категорії:

- звичайний користувач, який не має спеціальних навичок роботи з комп'ютером, зазвичай не замислюються про спеціальні програми для обслуговування пристроїв персонального комп'ютера і очищення пам'яті від так званого «сміття» — дублікатів, тимчасових файлів, системних файлів, що вимагають своєчасного знищення для подальшої безперебійної роботи програм системи і правильної обробки інформації. У зв'язку з цим на носіях принцип розподілу інформації змішаний і не систематизований в певному порядку;
- досвідчений користувач зазвичай акуратно працює з програмами і файлами і інформація на носії інформації строго систематизована в правильному порядку. Наприклад, на основному системному активному диску C: \, такий користувач зберігає встановлене програмне забезпечення, а також файли і папки, необхідні для роботи системного розділу і надані в загальний доступ, якщо є налаштовані локальна або глобальна мережі. На додаткових дисках зберігається інформація, систематизована за категоріями в певному порядку.

Аналізуючи склад каталогів і типи файлів, записаних на носії користувачем, за винятком системних і програмних типів, можна зробити короткі приблизні висновки про статі, вік, захоплення

або перевагах особи, що сидить за комп'ютером, а в окремих випадках, навіть про політичні погляди і сексуальної орієнтації.

Так, наприклад, користувач жіночої статі переважно зберігає на носії інформації такі дані, як: рецепти улюблених страв; графічні файли з моделями одягу, взуття, прикрас, квітів, дітей та тварин; відео файли з аудіовізуальними творами таких напрямків і жанрів, як пригоди, романтика, історія, драма, трагедія, гумор, серіали «про любовні історії», текстові файли з художньою літературою поетичних, філософських і ліричних жанрів, бульварні романи, «фентезі», дитячу літературу, літературу для розвитку і виховання дітей; довідкову інформацію по веденню домашнього господарства, розведення квітів та ін. З ігрових додатків віддається перевага таких жанрів ігрових програм, як аркади, економічні, карткові пасьянси і стратегії, пригоди, квести-симулятори побачень, головоломки, пазли, «дії» з пошуком предметів, рольові, дитячі розвиваючі та ін.

Користувач чоловічої статі переважно зберігає носії інформації такі дані, як: технічну та довідкову літературу різних напрямів (автомобілі, комп'ютери, інструменти для роботи з дому і будівництва) в залежності від приблизно визначається спеціальності; графічні файли з автомобілями, літаками та іншої транспортної та військовою технікою, а також файли з оголеними жіночими тілами (наприклад, еротичні); відео файли з аудіовізуальними творами таких напрямків і жанрів, як пригоди, історія, спорт, гумор, детективні та військові серіали, документальні, еротичні фільми, текстові файли з художньою літературою детективних і військових жанрів, документальну прозу, про подорожі. З ігрових додатків віддається перевага таких жанрів ігрових програм, як 3D шутери, файтинг (рукопашний бій), слешери (фехтування, холодна зброя і ін.), технічні, гоночні, авіаційні, спортивні, стратегії (серії «Warcraft», «Age of Empires», «Supreme Commander» і ін.), пригодницькі бойовики, тактичні RPG (серії «Dragon Age», «Silent Storm»), розраховані на багато користувачів битви з серії «Counter-Strike» (тривимірний шутер з видом від першої особи).

Користувачі дитячого віку переважно зберігають на носії інформації такі дані, як: мультфільми, дитячі серіали, «фентезі», казки; графічні файли з мультперсонажами, тваринами, «приколами»; художню дитячу літературу, фантастику; довідкову літературу по підготовці навчальних матеріалів. З ігрових додатків віддається перевага таких жанрів ігрових програм, як 3D шутери («дії»), слешери (фехтування, холодна зброя і ін.), Гоночні, спортивні, пригодницькі, дитячі RPG, розраховані на багато користувачів битви, рольові.

Аналізуючи графічну інформацію на носії інформації загального характеру, жодні файли «до-

машнього фото і відео», можна визначити коло інтересів користувача, улюблені заняття і переваги. Навіть, наприклад, заставка на робочий стіл може багато що сказати про користувача: колірна схема передає настрої, і малюнок передає загальне уявлення про користувача, який кожен день дивиться на заставку як на художню картину на стіні.

Аналізуючи аудіо інформацію, таку як музичні файли, записані на носії, можна визначити гендерні та вікові особливості користувачів, а також коло інтересів, захопленість і майстерність в області музичних творів і їх виконавців. Так, наприклад, музичні твори «агресивного» напрямку (важкий рок, метал та ін.) можуть охарактеризувати людину, як члена неформального об'єднання, або вказати на приналежність його до певної субкультури, що володіє конкретними зовнішніми характеристиками (стиль одягу, зачіски, пірсинг, манера поведінки, і т.п.). За сукупністю зовнішніх характеристик визначається не тільки приналежність суб'єкта до неформального течію, а й його образ діяльності, продиктований «філософією» неформального товариства певної спрямованості (емо, готи, панки і т.д.).

Великий простір для дослідження в області моделювання психологічного портрета користувача дає аналіз фото, аудіо та відео файлів, що зберігаються на носії, куди відноситься так зване, «аматорське» або «домашнє» фото, аудіо та відео, отримане в результаті використання фото-відео техніки. Так, на підставі візуального аналізу вказаних типів інформації, можна охарактеризувати людину по сімейним статусом, перевагам у виборі місць відпочинку і розваг, кола осіб для спілкування, улюбленим заняттям, звичкам, інтересам, життєвим принципами, сексуальним перевагам, навіть можна скласти загальне уявлення про соціально — демографічеської і психологічної характеристиці осіб з кола спілкування користувача.

Велику інформативність для моделювання психологічного портрета користувача представляє дослідження мережевої активності і електронне листування.

Аналізуючи історію відвідин сторінок Інтернет через тимчасові файли, створювані веб-браузерами, встановлених на носіях, можна:

1. Визначити вік і стать користувача по вищеприписаним категоріям інформації, що цікавить особа:

- дитячий вік — сторінки он-лайн — ігор, сайти для дівчаток або хлопчиків, он-лайн — кінотеатри з переглядом улюблених мультфільмів і мультсеріалів, сторінки методичних матеріалів навчального процесу;
- чоловіча стать — офіційні сайти виробників різного устаткування, техніки, Інтернет — магазини за категоріями продажу автомобілів, техніки, запчастин, чоловічий і спортивного одягу, он-лайн — сервіси по просуванню електронних

грошових знаків (наприклад, «Web Money»), новини, форуми та блоги за інтересами, Інтернет — знайомства (наприклад, «Mamba.ru»), порно-сайти та інші;

- жіноча стаття — сайти для жінок: ворожіння, кулінарія, «рецепти краси», жіночі форуми і блоги з різної тематики, соціальні мережі, Інтернет — магазини за категоріями продажу жіночого одягу, взуття, аксесуарів, побутової техніки, дитячого одягу та ін.

2. Визначити рід занять і спеціальність: сторінки Інтернет, що містять довідкову інформацію, оголошення, Інтернет — магазини, онлайн — сервіси, спеціалізовані по роду професії. Наприклад, бухгалтерські працівники зазвичай часто відвідують сторінки он-лайн — сервісів обслуговування системою «Клієнт-банк», Інтернет — сторінки, що містять обновлювану інформацію про останні новини в сфері бухгалтерської справи, економічні новини і ін.

3. Визначити динаміку життєвої активності за часом відвідування сторінок Інтернет, тобто кількість вільного часу, загальна зайнятість користувача.

4. Коло спілкування, інтереси, виходячи зі ступеня активності користувача по відвідуванню сторінок соціальних мереж, форумів, блогів, сайтів (сервісів) знайомств. Тимчасові файли веб-браузерів, збережені на носіях, дозволяють переглянути коротку інформацію про переданих повідомленнях між користувачами соціальних мереж, про тематику спілкування.

5. Спеціальні програми, призначені для електронного спілкування користувачів через засоби глобальної та локальної мережі Інтернет, налаштовані таким чином, що дозволяють зберігати текстові або графічні файли листування безпосередньо на носіях і дають можливість вивчення таких даних про користувача як: коло спілкування, інтереси, контактні дані, рівень освіти, професія, ступінь завантаженості та ін.

Аналізуючи віддалену і приховану інформацію, експерт звертає увагу на наступні чинники: дистанційна інформація ділиться на категорії за статусом «видалення» — віддалені в «Кошик» і знаходяться на вільному (резервному) просторі диска. Інформація в неявному вигляді, що знаходиться на вільному про-

сторі носія містить файли, які містять атрибутів, що підтверджують спеціальне видалення або «затирання» інформації користувачем. Прихована інформація є способом захисту персональних даних суб'єкта.

За допомогою спеціального криптографічного програмного забезпечення користувач приховує або захищає не тільки дані робочого характеру, а й ту інформацію, яку психологічно прагне захистити від загального огляду. Прихована інформація важлива для ефективного розслідування правопорушень, висунення слідчих версій, в зв'язку з цим представляє безпосередній дослідницький інтерес при експертному виробництві.

Часто слідчому потрібно характеристика не тільки технічних параметрів персонального комп'ютера, але і соціально-психологічна характеристика його користувача. У зв'язку з цим перспективним напрямком розвитку судової експертизи, на думку авторів, є виробництво комплексних психолого-комп'ютерно-технічних експертиз.

Слід звернути увагу на високий ступінь відносності психологічного портрета особистості користувача, що моделюється за допомогою відповідей на зазначені вище питання. Пов'язано це з цілою низкою чинників (так званий «людський фактор»), що впливають на достовірність і спотворення інформації, що міститься у вихідних даних. До них відносяться постійні (психологічні особливості особи), а так само ситуативні чинники (особливості впливу навколишнього середовища в системі людина-машина). Виходячи з цього можлива побудова моделі психологічного портрета особи за кількома альтернативними схемами з урахуванням ступеня похибки.

Висновки та рекомендації. Значимість вирішення питань, поставлених на комплексне дослідження комп'ютерно-технічного та психологічного спрямування, оцінюється не тільки слідчими органами, а й у випадках оперативного реагування на різні види правопорушень. Слідчий не завжди має можливість провести глибокий аналіз отриманих даних комп'ютерно-технічної експертизи. Тому дослідження, проведені спільно експертами комп'ютерно-технічного та психологічного напрямів судової експертизи, внесуть вагомий внесок в логічний (дедуктивний) аналіз картини злочинів, що мають складний і заплутаний характер.

Література

1. Корноухов В. Е. Комплексное судебно-экспертное исследование свойств человека. Красноярск: Изд-во Краснояр. ун-та, 1982. 184 с.
2. Трофименко Н. С. Питання призначення та проведення деяких видів судових експертиз (за матеріалами узагальнення експертної практики) / Н. С. Трофименко // Вісник Академії митної служби України. Серія: Право. 2013. № 1 (10). С. 107–112.
3. Гора І. В. Комплексна судова експертиза в аспекті дослідження міжгалузевого інституту судових експертиз в судочинстві України. Вісник Академії адвокатури України. Т. 11. № 3(31). 2014. С. 145–153.
4. Клименко Н. І. Інтеграційна функція експертології. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. Харків: Право, 2006. Вип. 6. С. 117–124.

Фиалко Наталия Михайловна

*доктор технических наук, профессор, член корреспондент НАН Украины,
Заслуженный деятель науки и техники Украины, заведующая отделом
Институт технической теплофизики НАН Украины*

Fialko Nataliia

*Doctor of Technical Sciences, Professor,
Corresponding Member of NAS of Ukraine,
Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Head of the Department
Institute of Engineering Thermophysics of
National Academy of Sciences of Ukraine*

Шеренковский Юлий Владиславович

*кандидат технических наук, старший научный сотрудник,
ведущий научный сотрудник
Институт технической теплофизики НАН Украины*

Sherenkovskiy Julii

*Candidate of Technical Sciences (PhD),
Senior Scientific Researcher, Leading Researcher
Institute of Engineering Thermophysics of
National Academy of Sciences of Ukraine*

Меранова Наталия Олеговна

*кандидат технических наук, старший научный сотрудник,
ведущий научный сотрудник
Институт технической теплофизики НАН Украины*

Meranova Nataliia

*Candidate of Technical Sciences (PhD),
Senior Scientific Researcher, Leading Researcher
Institute of Engineering Thermophysics of
National Academy of Sciences of Ukraine*

Алешко Сергей Александрович

*кандидат технических наук,
ведущий научный сотрудник
Институт технической теплофизики НАН Украины*

Aleshko Serhii

*Candidate of Technical Sciences (PhD), Leading Researcher
Institute of Engineering Thermophysics of
National Academy of Sciences of Ukraine*

Хмил Дмитрий Петрович

*младший научный сотрудник
Институт технической теплофизики НАН Украины*

Khmil Dmytro

*Junior Research
Institute of Engineering Thermophysics of
National Academy of Sciences of Ukraine*

Носовский Анатолий Владимирович

*доктор технических наук, профессор,
академик НАН Украины, директор Института
Институт проблем безопасности АЭС НАН Украины*

Nosovskyi Anatolii

*Doctor of Technical Sciences, Professor,
Academician of the NAS of Ukraine, Head of Institute
Institute of NPP Safety Problems of NAS of Ukraine*

Шараевский Игорь Георгиевич

*доктор технических наук, доцент, заведующий сектором
Институт проблем безопасности АЭС НАН Украины*

Sharaievskiy Ihor

*Doctor of Technical Sciences, Associate Professor, Head of Sector
Institute of NPP Safety Problems of NAS of Ukraine*

Зимин Леонид Борисович

*доктор технических наук, старший научный сотрудник,
ведущий научный сотрудник*

Институт проблем безопасности АЭС НАН Украины

Zimin Leonid

*Doctor of Technical Sciences, Senior Scientific Researcher, Leading Researcher
Institute of NPP Safety Problems of NAS of Ukraine*

Власенко Татьяна Станиславовна

*кандидат физико-математических наук, заведующая отделом
Институт проблем безопасности АЭС НАН Украины*

Vlasenko Tetiana

*PhD in Physical and Mathematical Sciences, Head of Department
Institute of NPP Safety Problems of NAS of Ukraine*

Пиоро Игорь Леонардович

*доктор технических наук, профессор
Факультет энергетических систем и ядерных наук
Технологический институт Университета Онтарио*

Pioro Ihor

*Doctor of Technical Sciences, Professor
Faculty of Energy Systems and Nuclear Science
University of Ontario Institute of Technology*

DOI: 10.25313/2520-2057-2021-10-7414

**ИССЛЕДОВАНИЕ ПРОСТРАНСТВЕННОГО РАСПРЕДЕЛЕНИЯ
ПЛОТНОСТИ СВЕРХКРИТИЧЕСКОЙ ВОДЫ ПРИ ВОСХОДЯЩЕМ
ТЕЧЕНИИ В ВЕРТИКАЛЬНЫХ ОБОГРЕВАЕМЫХ ТРУБАХ**

**STUDY OF THE SPATIAL DISTRIBUTION OF
THE SUPERCRITICAL WATER DENSITY IN AN UPWARD
FLOW IN VERTICAL HEATED TUBES**

Аннотация. Представлены данные CFD моделирования пространственных распределений плотности сверхкритической воды при ее течении в вертикальных гладких трубах в условиях смешанной конвекции. Рассмотрены эффекты влияния сил плавучести на указанные распределения.

Ключевые слова: плотность, сверхкритическая вода, математическое моделирование, смешанная конвекция.

Summary. The data of CFD modeling of spatial distributions of density of supercritical water during its flow in vertical smooth pipes under conditions of mixed convection are presented. The effects of the influence of buoyancy forces on the indicated distributions are considered.

Key words: density, supercritical water, mathematical modeling, mixed convection.

В последний период значительное внимание уделяется исследованиям течения и теплообмена воды в каналах при сверхкритических параметрах [1–14]. Это обусловлено, в частности, тенденциями развития атомной энергетики.

Физическая постановка соответствующей задачи отвечает задаче смешанной конвекции при существенной зависимости физических свойств воды от температуры. Данная зависимость в большой мере определяет характер течения и теплообмена в каналах. В этой связи представляет интерес исследование плотности сверхкритической воды при ее восходящем течении в гладких трубах.

Настоящая работа посвящена исследованию на основе математического моделирования пространственной картины распределения плотности сверхкритической воды в указанных условиях.

В качестве объекта теплофизических исследований рассматриваемая ситуация соответствует задаче смешанной конвекции (при вынужденном и свободном движении) в условиях существенной зависимости свойств жидкости от температуры. В работе данная задача решалась в двумерной осесимметричной постановке. С целью стабилизации течения перед входом в трубу расчетная область увеличивалась вверх по потоку за счет необогреваемого начального участка длиной 1,2 м. Во входном сечении трубы скорость и температура принимались постоянными, а величина интенсивности турбулентности Tu была равной 3%. В выходном сечении трубы ставились «мягкие» граничные условия. На обтекаемых водой поверхностях трубы задавались условия прилипания. На необогреваемом участке трубы в качестве тепловых принимались условия адиабатичности, на обогреваемом участке — условия постоянного по длине трубы теплоподвода к ее стенке. Расчетная область покрывалась неравномерной сеткой с существенным сгущением у стенок трубы и содержала 120×520 ячеек. Пристеночный шаг задавался равным $1,5 \cdot 10^{-6}$ м, что обеспечивало значение $y^+ < 0,7$. Для определения физических свойств сверхкритической воды использовалась программа NIST REFPROP, интегрированная в FLUENT код [15]. Решение поставленной задачи осуществлялось с двойной точностью.

При решении использовалась $k-\omega$ SST модель турбулентности. Результаты верификации моделей турбулентности приведены в [3].

Ниже представлены результаты математического моделирования, отвечающие следующим исходным параметрам: массовая скорость $G = 500$ кг/(м²·с); давление на входе в канал $P_{вх} = 24$ МПа; темпера-

тура на входе $T_{вх} = 323$ °С. Исследования проводились при разных значениях плотности теплового потока: $q = 239$ кВт/м²; 263 кВт/м²; 287 кВт/м² и 310 кВт/м². На рис. 1 приведена температурная зависимость плотности сверхкритической воды при $P = 24$ МПа согласно данным [15].

Рисунок 2 иллюстрирует результаты CFD моделирования по распределению плотности сверхкритической воды вдоль радиуса трубы при разных значениях плотности подводимого теплового потока q на различном расстоянии x от входа в обогреваемый участок трубы. Здесь рис. 2 а, б, в отвечают наличию учета сил плавучести, рис. 2 г, д, е — отсутствию такого учета при компьютерном моделировании расчетной физической ситуации.

Радиальные распределения плотности сверхкритической воды определяются соответствующими профилями температуры. Более высоким температурам у стенки трубы отвечают меньшие значения плотности сверхкритической воды. Пониженным температурам в ядре потока соответствуют большие величины плотности воды. Описанный характер профилей плотности имеет место как в случае наличия, так и отсутствия учета сил плавучести в соответствующей математической модели (рис. 2).

Что касается зависимости данных профилей от плотности подводимого теплового потока q , то, как свидетельствуют полученные данные, чем больше q , тем меньше плотность сверхкритической воды в фиксированном поперечном сечении трубы.

При этом данная тенденция проявляется менее существенно вблизи входа в обогреваемый участок трубы. К тому же здесь указанное влияние теплового потока q на плотность воды локализуется в подобласти, прилежащей к стенке трубы. Вниз по потоку влияние q распространяется и на область ядра потока.

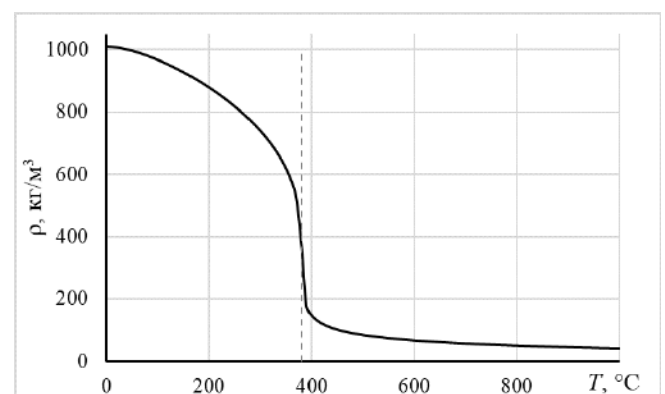

Рис. 1. Температурная зависимость плотности воды при давлении $P = 24$ МПа

Согласно результатам выполненных исследований наблюдаются определенные отличия в значениях плотности сверхкритической воды при моделировании рассматриваемой физической ситуации с учетом и без учета сил плавучести. А именно, в фиксированном сечении трубы $x = \text{const}$, модель с учетом сил плавучести отвечает большим

значениям плотности в ядре потока и меньшим — вблизи стенки трубы. То есть радиальные профили плотности являются более заполненным при отсутствии учета сил плавучести.

Описанные отличия в распределении плотности сверхкритической воды при наличии и отсутствии учета сил плавучести определяются

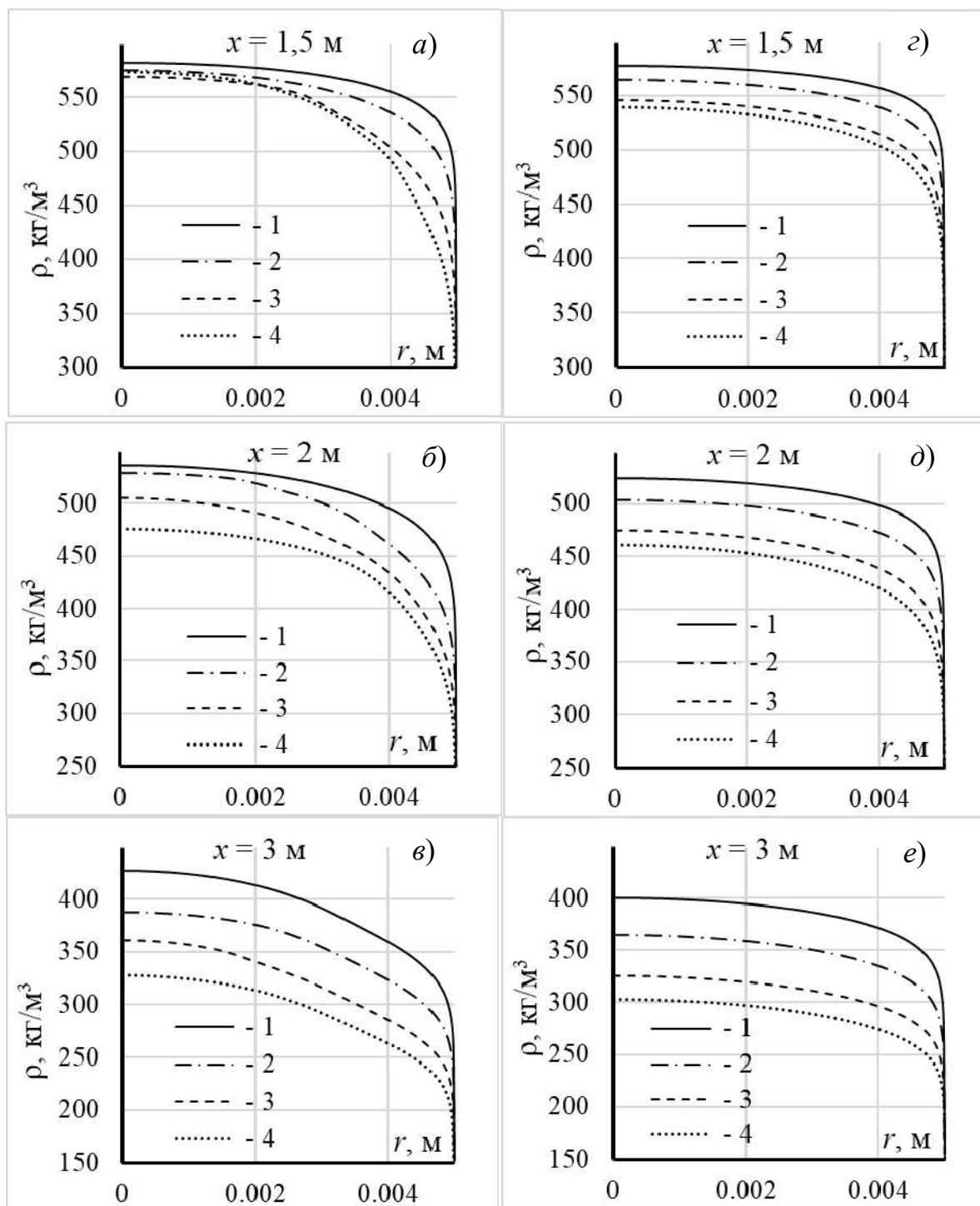

Рис. 2. Профили плотности воды в радиальном направлении на различном расстоянии x от ее входа в обогреваемый участок трубы при учете (а, б, в) и без учета (з, д, е) сил плавучести для различных значений плотности подводимого теплового потока q :
 1 – $q = 239 \text{ кВт/м}^2$; 2 – $q = 263 \text{ кВт/м}^2$; 3 – $q = 287 \text{ кВт/м}^2$; 4 – $q = 310 \text{ кВт/м}^2$

соответствующими отличиями в температурных профилях. Действительно, температуры, отвечающие наличию сил плавучести, оказываются более высокими вблизи стенки трубы и меньшими — вблизи ее оси. Повышенные уровни температур вблизи стенки трубы, как известно, обусловлены угасанием турбулентного переноса, связанным с естественной конвекцией. Ввиду этого отвод теплоты к ядру потока оказывается затрудненным и температуры здесь являются более низкими, чем при отсутствии учета естественной конвекции.

Выводы. На основе математического моделирования получены данные о пространственном распределении плотности сверхкритической воды при ее восходящем течении в вертикальных гладких трубах. При этом выполнено сопоставление CFD предсказаний, отвечающих наличию и отсутствию учета сил плавучести. Исследованы эффекты влияния плотности подводимого теплового потока на рассматриваемые распределения плотности сверхкритической воды.

Литература

1. Фіалко Н. М., Піоро І. Л., Майсон Н. В., Меранова Н. О., Шараєвський І. Г. Влияние массовой скорости потока на характеристики течения и теплообмена в гладких трубах при сверхкритических параметрах. Промышленная теплотехника. 2016. 38. № 4. С. 5–13.
2. Фіалко Н. М., Шеренковський Ю. В., Меранова Н. О., Алешко С. А., Стрижеус С. Н., Войтенко А. Ю., Хміль Д. П., Брусинская Я. В., Остапчук Т. С. Характеристики теплообмена в вертикальных трубах при сверхкритических давлениях. Сборник трудов «Проблемы экологии и эксплуатации объектов энергетики». Институт промышленной экологии. К.: ИПЦ АЛКОН НАН Украины, 2017. С. 130–133.
3. Zvorykin A., Fialko N., Meranova N., Aleshko S., Maison N., Voitenko A., Pioro I. Computer Simulation of Flow and Heat Transfer in Bare Tubes at Supercritical Parameters. Proceedings of the 24th International Conference on Nuclear Engineering (ICONE-24), June 26–30, Charlotte, NC, USA, Paper #60390, 2016. 12 p.
4. Zvorykina A., Pieman W., Saltanov E., Grande L., Pioro I., Fialko N. Current status and future applications of supercritical pressures in power engineering. Proceedings of 20th International Conference on Nuclear Engineering (ICONE-20), July 30 — August 3, 2012, Anaheim, CA, USA, 2012. 13 p.
5. Фіалко Н. М., Піоро І. Л., Шеренковський Ю. В., Майсон Н. В., Меранова Н. О., Шараєвський І. Г. Влияние теплового потока на стенке канала и давления воды на характеристики течения и теплообмена в гладких трубах при сверхкритических параметрах. Промышленная теплотехника. 2016. 38. № 5. С. 5–13.
6. Zvorykin A., Fialko N., Sherenkovskiy J., Aleshko S., Meranova N., Hanzha M., Bashkir I., Stryzheus S., Voitenko A., Pioro I. CFD Study on Specifics of Flow and Heat Transfer in Vertical Bare Tubes Cooled with Water at Supercritical Pressures. Proceedings of the 25th International Conference on Nuclear Engineering (ICONE-25), July 2–6 2017, Shanghai, China, Paper #66528, 2017. 13 p.
7. Fialko N., Sherenkovskii Ju., Meranova N., Aleshko S., Vlasenko T. Thermophysical properties of supercritical water at an upward flow in vertical bare channels. Міжнародна мультидисциплінарна конференція «Наука і техніка сьогодні: пріоритетні напрямки розвитку України та Польщі». м. Воломін 19–20 жовтня 2018 р. С. 116–120. ISBN 978-9934-571-55-8.
8. Фіалко Н. М., Носовський А. В., Шеренковський Ю. В., Меранова Н. О., Шараєвський І. Г., Піоро І. Л. Особливості течії надкритичної води в умовах змішаної конвекції. Промышленная теплотехника. 2018. 40. № 3. С. 12–19.
9. Фіалко Н. М., Прокопов В. Г., Шеренковський Ю. В., Меранова Н. О., Алешко С. А., Власенко Т. С., Шараєвський І. Г., Зимин Л. Б., Стрижеус С. Н., Хміль Д. П. Особенности изменения теплофизических свойств сверхкритической воды при течении в круглых обогреваемых трубах. Науковий вісник НЛТУ. 2018. 28, № 3. С. 117–121.
10. Фіалко Н. М., Піоро І. Л., Майсон Н. В., Меранова Н. О. Моделирование течения и теплообмена в гладких трубах при сверхкритических давлениях. Промышленная теплотехника. 2016. 38, № 3. С. 10–17.
11. Фіалко Н. М., Піоро І. Л., Прокопов В. Г., Шеренковський Ю. В., Меранова Н. О., Альошко С. О. CFD моделювання теплообміну при течії води надкритичних параметрів у вертикальних гладких трубах. Промышленная теплотехника. 2018. 40. № 1. С. 12–20.
12. Фіалко Н. М., Носовський А. В., Піоро І. Л., Шеренковський Ю. В., Меранова Н. О., Альошко С. О., Хміль Д. П., Шараєвський І. Г., Зімін Л. Б. Дослідження особливостей теплообміну надкритичної води у вертикальних гладких трубах. Сборник трудов «Проблемы экологии и эксплуатации объектов энергетики». Институт промышленной экологии. К.: ИПЦ АЛКОН НАН Украины. 2019. С. 144–147.
13. Zvorykina A., Khmil D., Fialko N., Pioro I., Stryzheus S. CFD Analysis of Supercritical-Water Flow and Heat Transfer in Vertical Bare Tube 26th International Conference on Nuclear Engineering, ICONE26-81045, (October 24, 2018), V009T16A003. 14 p.
14. Фіалко Н. М., Носовський А. В., Шеренковський Ю. В., Меранова Н. О., Шараєвський І. Г., Піоро І. Л. CFD аналіз тепловіддачі надкритичної води в умовах змішаної конвекції. Промислова теплотехніка. 2018. 40. № 4. С. 5–12.
15. National Institute of Standards and Technology, NIST Reference Fluid Thermodynamic and Transport Properties — REFPROP, NIST Standard Reference Database 23, Ver.8.0, Boulder, CO, U.S., Department of Commerce, 2007.

УДК (091) 159.9

Карпеченкова Анастасія Олегівна
*аспірант кафедри культурології,
мистецтвознавства та філософії культури
Державного університету «Одеська політехніка»*

Карпеченкова Анастасия Олеговна
*аспирант кафедры культурологии,
искусствоведения и философии культуры
Государственного университета «Одесская политехника»*

Karpchenkova Anastasia
*Graduate Student of the Department of Cultural Studies,
Art History and Philosophy of Culture
Odessa Polytechnic State University*

ЩОДО РІЗНИХ АСПЕКТІВ ВІДМІННОСТЕЙ В СВІТОГЛЯДУ ПОКОЛІНЬ X, Y, Z

О РАЗЛИЧНЫХ АСПЕКТАХ РАЗЛИЧИЙ В МИРОВОЗЗРЕНИЯХ ПОКОЛЕНИЙ X, Y, Z

ON DIFFERENT ASPECTS OF DIFFERENCES IN THE WORLD VIEW OF GENERATIONS X, Y, Z

Анотація. В статті йде мова про відмінності в світогляді поколінь X, Y, Z, щодо різних актуальних питань суспільних перетворень в сучасному світі. Проаналізовано актуальність даної тематики. Розглянуто відмінність в поглядах на питання дистанційного навчання, субкультурну приналежність та ставлення до міграційних процесів. Наведені висновки.

Ключові слова: покоління X, Y, Z. Відмінність в поглядах поколінь, мережеве покоління.

Анотация. В статье идет речь о различиях в мировоззрении поколений X, Y, Z, по различным актуальным вопросам общественных преобразований в современном мире. Проанализирована актуальность данной тематики. Рассмотрены отличие во взглядах на вопросы дистанционного обучения, субкультурную принадлежность и отношение к миграционным процессам. Приведены выводы.

Ключевые слова: поколение X, Y, Z. Отличие во взглядах поколений, сетевое поколение.

Summary. The article deals with the differences in the worldview of generations X, Y, Z, on various topical issues of social change in the modern world. The relevance of this topic is analyzed. The difference in views on the issues of distance learning, subcultural affiliation and attitude to migration processes is considered. The conclusions are given.

Key words: generation X, Y, Z. Difference in views of generations, network generation.

Сучасний світ вносить свої корективи в повсякденне життя людства, останні події пов'язані з виникненням коронавірусної хвороби та карантинними заходами для боротьби з нею призвели до перебудови цілих сфер життєдіяльності людства. Значна частина державних установ та приватних компаній перейшли на дистанційну форму роботи. І не дивлячись на всі проблеми пов'язані з даним підходом, він все таки виявився ефективним. Проблема дистанційної роботи в першу чергу виникає у більш старіших поколінь, натомість покоління Z

по своїй природі є найбільш пристосованим до даного часу.

Саме покоління Z або іншими словами «мережеве покоління» зростаючи, мало всі переваги XXI сторіччя, а саме, вільний доступ до будь якої інформації, технічні засоби для постійного перебування в режимі он лайн, добре розвинута, в порівнянні з минулим, соціальна та економічна база світу. Без перебільшення, можна сказати, що й у більш старіших поколінь є можливість користуватись тими самими перевагами що й покоління

Z, проте головна різниця криється в тому, що представники інших поколінь, вже давно сформовані як індивіди при зовсім інших обставинах, і наразі вони вимушені пристосовуватись до вимог часу, натомість як представники мережевого покоління увесь час знаходяться в звичних для них умовах.

В сучасній науковій літературі дане питання є вкрай актуальним, і деякі автори розглядають проблематику мережевого покоління з різних точок зору, так наприклад: Умрик М. А. в своїй праці «Актуальність дистанційного навчання студентів мережевого покоління» говорить про певні особливості представників мережевого покоління та їх відмінності від поколінь Y та X [1].

В роботі Герасименко О. О. «Менеджмент персоналу покоління: потреба в нових ІТ-технологіях» зазначається, що в науковій літературі тривають дискусії стосовно трактування поколінь. Погоджуємось з підходами дослідників, які ідентифікацію поколінь пов'язують не лише з виокремленням вікових груп людей, що народилися у певному календарному діапазоні, а й враховують спільність їх проживання на певній території та перебування під впливом суспільно значущих подій — техніко-технологічних, політичних, соціальних. Звідси слідує, що представники одного покоління мають схожість у поведінкових практиках, ціннісних орієнтаціях, ментальних схемах [2].

В свою чергу Смокова Г. І. В праці «Цифрове покоління: механізми соціалізації та життєві цінності» говорить про те, що «цифрові іммігранти» (тобто викладачі) повинні навчитися говорити зі студентами мережевого покоління однією мовою та змінити методологію з традиційної на інноваційну з використанням комп'ютерних технологій та соціальних мереж [3]. А в роботі Колот А. М., Герасименко О. О. «Покоління Z і соціально-трудова платформа «Праця 4.0»: імперативи взаємодії» йдеться про природну схильність покоління Z до інформаційно-комунікаційних технологій та скоріше позитивне, аніж негативне сприйняття представниками цього покоління практики переміщення робочих місць за межі країни дає можливість ефективного здійснення адміністративно господарської діяльності у віддаленому режимі [4].

Ще одна праця із зазначеної тематики належить Махній М. М. «Мережеве покоління»: від комунікаційних ризиків до безпечної кіберсоціалізації» де говориться що процес розвитку «омережевленого» суспільства вимагає нагального вирішення глобальної проблеми, пов'язаної з формуванням підростаючого покоління, як активного соціального суб'єкта здатного до безпечної життєдіяльності в інтернет-просторі. Хоч поінформовані діти і підлітки певною мірою усвідомлюють можливі проблеми, з якими вони можуть зіткнутися в кіберпросторі, зробити їх перебування у всесвітній мережі більш безпечним — важливе завдання для

їхніх батьків, громадських організацій, фахівців психолого-педагогічної сфери [5].

Якщо проаналізувати ставлення трьох поколінь до актуальної на сьогодні теми дистанційного навчання то можемо бачити, що покоління Z з самого дитинства були знайомі з Інтернетом та мали вільний доступ до його використання у повсякденному житті. Зараз представники покоління Z практично увесь час перебувають в режимі он-лайн, сама дане покоління з легкістю пристосовується до сучасних реалій корона вірусної епохи, коли увесь світ перейшов на дистанційну форму роботи та навчання.

Для молодого покоління не виникає складнощів з опануванням технологій телекомунікації на відстані. І якщо говорити про освітній процес, то саме тут покоління Z відчуває себе найліпшим чином в порівнянні з іншими, більш старшими поколіннями, така тенденція простежується і в питаннях вибору майбутніх професій, де чітко простежується зацікавленість покоління Z у роботі в режимі он-лайн та дистанційно.

Як протилежність покоління Z існує покоління X, це люди які народились до 1986 року, і мають доволі чіткі розвинені та встановлені точки зору, щодо оточуючого їх світу та правил поведінки в ньому. І як показала практика життя, далеко не всі вони здатні приймати швидкий розвиток технологій як закономірне благо цивілізації. Скоріш навпаки, нововведення змушують представників покоління X відчувати дискомфорт, а необхідність пристосовуватися до сьогоднішніх реалій призводить до витрати значної кількості енергії та часу в порівнянні з молодим поколінням.

Особливо дана проблема простежується в питаннях роботи двох поколінь де перше покоління X в формі викладачів вимушено співпрацювати з студентами в дистанційному режимі. Як зазначають в дослідженнях з даної проблематики, в даній ситуації представники покоління X опиняються перед значними труднощами, через необхідність використовувати засоби Інтернет зв'язку, так як до цього такої потреби не виникало, і вони позбавлені необхідного досвіду в роботі в он-лайн режимі, а це все позначається на якості освіти, особливо в вищій школі. [6]

Покоління X тяжко прийти до усвідомлення, що зовнішній світ вимагає від молоді постійного використання засобів Інтернет зв'язку, як під час звичайного спілкування так і під час пошуку необхідної інформації. Так як сам стиль життя у новітнього покоління абсолютно відрізняється від звичного стилю старшого покоління. Молоді не потрібно для пошуку необхідної інформації просиджувати години в бібліотеці, чи чекати наступної лекції, щоб дізнатись важливу інформацію з вивчаемого предмету, в наш час практично вся інформація знаходиться у вільному доступі і доступ до неї обмежується лише бажанням самих студентів.

Якщо говорити про покоління Y або іншими словами покоління міленіалів, то представники даного покоління знаходяться у так званому перехідному положенні між поколіннями X та Z. Вони також зростали в до інформаційну епоху, як і покоління X проте етап активного розвитку технологій випав на період їх молоді, що дозволило їм з легкістю пристосуватись до технологічних переваг двадцять першого сторіччя.

Тобто, в залежності від приналежності до покоління X Y Z змінюється відношення до сприйняття дистанційного навчання, якщо говорити конкретно то найстаріше покоління X, не завжди, успішно пристосовується до такої необхідності і в процесі впровадження освіти в вищій школі у представників даного покоління виникають певного роду складнощі в організаційному процесі роботи в он-лайн режимі. Покоління Y є в певній мірі більш пристосованими до роботи в дистанційному форматі, хоча значна частина опинившись перед вибором форм навчання дистанційного типу чи класичного, обрала би класичну. Найбільш підготовленими до роботи в дистанційному форматі є представники покоління Z, так як вони і поза освітнього процесу знаходяться в постійному режимі он-лайн.

Ще одна цікава відмінність в поглядах між поколіннями простежується в питаннях субкультурних течій. Субкультурні течії вже давно є невід'ємною частиною нашого повсякденного життя. За останні п'ятдесят років в світі з'являлись сотні різноманітних субкультур, представниками яких були в переважній більшості підлітки, які приєднувались нових течій і своєю діяльністю збагачували та розвивали своє культурне направлення.

Загально прийнято вважати, що субкультури виникають в якості альтернативи для підростаючого покоління, як більш сприятливе середовище, зі своїми законами та правилами та відмінне від культури оточуючого світу дорослих людей. В даних тезах йде розгляд субкультурних течій в яких приймали участь представники покоління X та Z.

Якщо говорити стисло про термінологію то під поняттям «молодіжна субкультура» розуміють культуру певного молодого покоління, яке володіє власним стилем життя, поведінки, групових норм, цінностей та переконань, бачення картини світу, які відповідають вимогам певних соціальних категорій молоді, зазвичай присутня зовнішня атрибутика, яка має символічне значення, виростання сленгу. Представниками молодіжних субкультур зазвичай є молоді люди віком від 14 до 22 років зі специфічною соціально-психологічною спрямованістю. На території сучасної України за останні тридцять років набули своєї популярності декілька загальносвітових субкультурних течій, а саме:

Музичні субкультурні об'єднання, яким притаманно об'єднання навколо музичних смаків та музичні переваги молоді. Серед таких в хроно-

логічному порядку виникнення можна виділити наступні: хіпі (молодіжний рух пацифістів та шанувальників рок-музики), растафарі (музика реггі), металісти (культ незалежності жанр метал), анархо-панки (протест, панк музика) хіп-хопери (реп-музика), емокіди (прихильники емо-музики), кібер-панки (відгалуження індустріал-року). Саме музичні субкультури були основними в для підростаючого покоління X і в середині 90х початку 2000х набули масового характеру [7].

Що ж стосується новітнього покоління молоді Z то тут простежується прямий вплив Інтернету та телекомунікаційних засобів спілкування. Так як це дозволяло ставати членом субкультурної течії не виходячи з кімнати, не говорячи про елементарне задоволення потреби спілкування. А також значно вплинуло на масовість представників даних течій серед молоді. В першу чергу сюди входить Геймерство. Підгрупи геймерів: квакери; казуальні геймери (комп'ютерні ігри як один з видів розваг); громадські геймеридіячі (комп'ютерна гра як привід для спілкування); тру-геймери (відеоігри як хобі); «зосереджений геймер» (домінуюче бажання — грати); хардкорні-геймери (активні учасники кіберзмагань, мережевих он-лайн вечірок); прогеймери (геймери, які грають для заробітку). В деякому розумінні сюди ж входять новоявлені Тіктокери та користувачі менш відомих медіа мереж, що ведуть спілкування між собою за допомогою смартфонів та інших гаджетів.

Проте, існує й безліч молодіжних субкультурних течій участь в яких беруть як представники покоління X так і покоління Z. Наприклад субкультури гламуру як результат сприйняття аристократичних цінностей («аристократична розкіш»). Гламурна субкультура та гламуризація (надання речам, подіям, персонажам гламурного вигляду). Найголовніші риси гламуру — красивий зовнішній вигляд та беззаперечне слідування останнім модним тенденціям. Мажори («золота молодь» — діти забезпечених батьків). Характерні ознаки мажорів: клубний стиль життя; достатня кількість кишенькових грошей; брендові речі, одяг і взуття. Рейверський стиль життя як різновид субкультурних течій також притаманний обома поколінням: нічні дискотеки з потужним звуком та комп'ютерною графікою; вживання галюциногенів з метою «розширення свідомості». Також сюди можна віднести арт-субкультури. Субкультура рольових ігор (історичні реконструкції, екстремальні ігри, реконструкція художніх творів). Субкультура аніме (захоплення японською анімацією). Субкультура манга (захоплення японськими коміксами). Субкультура косплей (костюмова гра з прототипами мультфільмів, аніме, коміксів, легенд, міфів) [7].

Тобто, поколінню X в силу певних історичних обставин було притаманно об'єднуватись, в переважній більшості, в музичні субкультурні течії. Натомість нове покоління Z, що виросло з вільним

доступом до Інтернету, і мало змогу в повній мірі задовольняти свої потреби в спілкуванні та не підпадати під фактичний вплив оточуючого середовища, в масовості своїй, обрало шлях відчуження від світу реального і перехід в світ віртуальний, на просторах якого утворились нові субкультури.

Ще однією актуальною проблемою сьогодення є міграційний процес. Питання міграції населення, завжди поставало серед мало розвинутих країн. З покон віків люди шукаючи кращої долі переселялись в кращі місця, і іноді таке переселення тривало не одне десятиліття. За останнє століття процес міграції набув масовий характер, суть якого зводиться до простого пояснення, населення мігрує з менш розвинутих країн в більш розвинуті. Дане явище, в кінцевому результаті, призводить до фактичного вичерпування трудових ресурсів країн донорів, і лиш посилює країни що приймають мігрантів.

Якщо говорити про міграцію з України то, згідно статистики, ми маємо не втішні показники. Так як, лише за період незалежності Україна втратила понад десять мільйонів громадян, що дорівнює приблизно одній п'ятій всього населення країни на момент розпаду Радянського Союзу. Точну цифру неможливо назвати, адже останній перепис населення, який повинен проводитись раз на десять років, проводився в 2001 році.

Покоління Х, що виросло в радянській Україні і перебувало під постійно діючою політичною агітацією, сприймало міграційні процеси як зраду своїй країні, народу, партії, що забезпечила їх усім необхідним для щасливого життя на території Вітчизни. Важливу роль в формуванні образу мігранта зіграли колективність радянського населення, яке в абсолютній більшості засуджувало, будь-яку спробу покинути територію батьківщини. Такий консерватизм в геополітичних поглядах призвів до деформації світоглядних настроїв серед українського населення.

Покоління У або іншими словами покоління міленіалів одними з перших, хто начав масово ви-

їздити з країни в пошуках кращого місця для комфортного життя. Починаючи з 2000 років кількість мігрантів з України щорічно збільшує свої показники. А це в результаті призводить до фактичного занепаду України, як держави без достатньої кількості трудових ресурсів. Найгірше в тому, що з країни постійно виїждять кваліфіковані працівники, яких з кожним роком стає все менше [8].

Покоління Z, як наймолодше, що виросло в вільному доступі до світової мережі Інтернет є найактивнішими мігрантами серед всіх поколінь. Бажаючи будувати своє життя за власним розсудом і спираючись на необмежені потоки інформації, дане покоління в переважній своїй більшості обирає життя за кордоном.

Виходить, що всі три покоління українського населення по різному ставляться до процесу міграції з України до більш розвинутих країн світу. І якщо покоління Х в переважній більшості розглядає переселення як зраду національних інтересів, то наймолодше покоління Z взагалі не переймається долею своєї батьківщини про що говорять статистичні дані міграційної служби. В будь-якому випадку міграційні процеси призводять негативних наслідків для нашої держави, і відсутність державного контролю в даній сфері може призвести до остаточного занепаду країни, як ми це можемо бачити на прикладах країн третього світу.

Як висновок, можемо стверджувати, що відмінність в світоглядних поглядах трьох поколінь знаходить своє відображення в ставленні до актуальних на сьогодні проблематичних питань суспільного розвитку. Кожне з трьох поколінь було сформоване в певних життєвих умовах з різним рівнем науково-технічного прогресу, що в подальшому й вплинуло ставлення до оточуючого світу та тих перетворень які в ньому проходять. Дані висновки не є вичерпними, та можуть бути розвинені в наступних дослідженнях з даної проблематики.

Література

1. Умрик М.А. Актуальність дистанційного навчання в процесі навчання студентів мережевого покоління // Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова. Серія 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання. 2014. № 14 (21). С. 77–82.
2. Герасименко О.О., Герасименко О.А. Менеджмент персоналу покоління Z: потреба в нових ІТ-технологіях. 2020.
3. Смокова Г.І. Цифрове покоління: механізми соціалізації та життєві цінності // Розвиток політичної науки: європейські практики та національні перспективи: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції. Т. 17. С. 45–48.
4. Колот А.М., Герасименко О.О. Покоління Z і соціально-трудова платформа «Праця 4.0»: імперативи взаємодії // Демографія та соціальна економіка. 2020. Т. 2. С. 103–138.
5. Махній М.М. «Мережеве покоління»: від комунікаційних ризиків до безпечної кіберсоціалізації // Восьмі Сіверянські соціально-психологічні читання: матер. Всеукр. наук. конференції (6 грудня 2017 року, м. Чернігів) / За наук. ред. О.Ю. Дроздова, І.І. Шлімакової. Чернігів: Десна Поліграф, 2018. С. 187–191.
6. Дистанційне навчання в сучасній Україні: проблеми та перспективи: збірник тез науково-практичної конференції, 20 травня 2020 р., м. Одеса. Одеський національний політехнічний університет, 2020. 38 с.
7. Дерев'яно С.П. Психологія молодіжних субкультур: Навчально-методичні рекомендації. Чернігів: НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2019. 76 с.
8. Державна міграційна служба. URL: <https://dmsu.gov.ua/diyalnist/statistichni-dani/statistika-z-osnovnoj-diyalnosti.html>

УДК 347.97/.99

Скрыньковский Руслан Миколайович

*кандидат економічних наук, професор, професор кафедри
Львівський університет бізнесу та права*

Скрыньковский Руслан Николаевич

*кандидат экономических наук, профессор, профессор кафедры
Львовский университет бизнеса и права*

Skrynkovskyy Ruslan

*PhD in Economics, Professor, Professor of the Department
Institution of higher education «Lviv University of Business and Law»*

ORCID: 0000-0002-2180-8055

Гудима Віталій Валерійович

*викладач кафедри
Львівський університет бізнесу та права*

Гудыма Виталий Валерьевич

*преподаватель кафедры
Львовский университет бизнеса и права*

Hudyma Vitaliy

*Lecturer of the Department
Lviv University of Business and Law*

ORCID: 0000-0001-6708-3910

Хмиз Мар'яна Василівна

*доктор філософії в галузі права, викладач кафедри
Львівський університет бізнесу та права*

Хмыз Марьяна Васильевна

*доктор философии в области права, преподаватель кафедры
Львовский университет бизнеса и права*

Khmyz Mariana

*PhD in Law, Lecturer of the Department
Lviv University of Business and Law*

ORCID: 0000-0003-3553-8022

Любарський Валентин Олександрович

*викладач кафедри
Львівський університет бізнесу та права*

Любарский Валентин Александрович

*преподаватель кафедры
Львовский университет бизнеса и права*

Liubarskyi Valentyn

*Lecturer of the Department
Lviv University of Business and Law*

ORCID: 0000-0002-5640-4675

DOI: 10.25313/2520-2057-2021-10-7443

**ДОКТРИНАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ
ПОНЯТТЯ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО
СТАТУСУ ПРОФЕСІЙНИХ СУДДІВ**

ДОКТРИНАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ К ОПРЕДЕЛЕНИЮ ПОНЯТИЯ КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВОГО СТАТУСА ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ СУДЕЙ

DOCTRINAL APPROACHES TO DEFINING THE CONCEPT OF CONSTITUTIONAL AND LEGAL STATUS OF PROFESSIONAL JUDGES

Анотація. У статті розкрито сутнісні характеристики поняття «конституційно-правовий статус професійних суддів», виходячи із доктринальних підходів до його розгляду. Встановлено, що правові основи конституційно-правового статусу судді регулюються положеннями Конституції України, Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Бангалорських принципів поведінки суддів. Визначено, що конституційно-правовий статус професійних суддів розкривається як формування розуміння і сприйняття сутності такого статусу, виходячи із основ конституційно-правової науки. З'ясовано, що основними структурними елементами конституційно-правового статусу професійних суддів виступають: 1) правосуб'єктність як особлива та водночас якісна риса судді, як суб'єкта, що уповноважений на здійснення функції правосуддя; 2) підстави притягнення судді до юридичної відповідальності; 3) права та обов'язки судді, які регламентуються положеннями статті 56 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»; 4) присяга, відповідно до якої особа, призначена на посаду судді, гарантує дотримання основних засад правової поведінки, якої повинен дотримуватись професійний суддя не тільки у судовій, але і у позасудовій діяльності та яка регламентується статтею 57 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»; 5) вимоги до посади судді, які регламентовані положеннями статті 127 Конституції України та положеннями статті 69 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» до суддів загальної юрисдикції, наприклад, до суддів Конституційного Суду України, то положеннями статті 148 Конституції України; 6) конституційно-правові принципи статусу професійних суддів, які закріплені положеннями Конституції України; 7) конституційно-правові гарантії, які закріплені положеннями Конституції України, Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та Бангалорських принципів поведінки суддів. Зазначено, що перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є дослідження правових засад незалежності професійних суддів як однієї із конституційних засад їх правового статусу.

Ключові слова: суд, суддя, судовою владою, конституційно-правовий статус професійних суддів, правосуддя, судочинство.

Аннотация. В статье раскрыты существенные характеристики понятия «конституционно-правовой статус профессиональных судей», исходя из доктринальных подходов к его рассмотрению. Установлено, что правовые основы конституционно-правового статуса судьи регулируются положениями Конституции Украины, Закона Украины «О судоустройстве и статусе судей», Бангалорских принципов поведения судей. Определено, что конституционно-правовой статус профессиональных судей раскрывается как формирование понимания и восприятия сущности такого статуса, исходя из основ конституционно-правовой науки. Установлено, что основными структурными элементами конституционно-правового статуса профессиональных судей выступают: 1) правосубъектность как особая и одновременно качественная черта судьи, как субъекта, уполномоченного на осуществление функции правосудия; 2) основания привлечения судьи к юридической ответственности; 3) права и обязанности судьи, которые регламентируются положениями статьи 56 Закона Украины «О судоустройстве и статусе судей»; 4) присяга, согласно которой лицо, назначенное на должность судьи, гарантирует соблюдение основных принципов правового поведения, которой должен придерживаться профессиональный судья не только в судебной, но и в внесудебной деятельности и которая регламентируется статьей 57 Закона Украины «О судоустройстве и статусе судей»; 5) требования к должности судьи, которые регламентированы положениями статьи 127 Конституции Украины и положениями статьи 69 Закона Украины «О судоустройстве и статусе судей» к судьям судов общей юрисдикции, например, к судьям Конституционного Суда Украины, то положениями статьи 148 Конституции Украины; 6) конституционно-правовые принципы статуса профессиональных судей, которые закреплены положениями Конституции Украины; 7) конституционно-правовые гарантии, которые закреплены положениями Конституции Украины, Закона Украины «О судоустройстве и статусе судей» и Бангалорских принципов поведения судей. Отмечено, что перспективами дальнейших исследований в этом направлении является исследование правовых основ независимости профессиональных судей как одной из конституционных основ их правового статуса.

Ключевые слова: суд, судья, судебная власть, конституционно-правовой статус профессиональных судей, правосудие, судопроизводство.

Summary. The article reveals the essential characteristics of the concept of «constitutional and legal status of professional judges», based on doctrinal approaches to its consideration. It is established that the legal basis of the constitutional and

legal status of judges is regulated by the provisions of the Constitution of Ukraine, the Law of Ukraine «On the Judiciary and the Status of Judges», the Bangalore Principles of Judicial Conduct. It is determined that the constitutional and legal status of professional judges is revealed as the formation of understanding and perception of the essence of such status, based on the foundations of constitutional and legal science. It was found that the main structural elements of the constitutional and legal status of professional judges are: 1) legal personality as a special and at the same time qualitative feature of a judge, as a subject authorized to exercise the function of justice; 2) the grounds for bringing a judge to legal responsibility; 3) the rights and duties of a judge, which are regulated by the provisions of Article 56 of the Law of Ukraine «On the Judiciary and the Status of Judges»; 4) oath, according to which a person appointed to the position of a judge guarantees compliance with the basic principles of legal conduct, which must be followed by a professional judge not only in judicial but also in extrajudicial activities and regulated by Article 57 of the Law of Ukraine «On the Judiciary and the Status of Judges»; 5) requirements for the position of a judge, which are regulated by the provisions of Article 127 of the Constitution of Ukraine and the provisions of Article 69 of the Law of Ukraine «On the Judiciary and the Status of Judges» to judges of courts of general jurisdiction, for example, to judges of the Constitutional Court of Ukraine, then the provisions of Article 148 of the Constitution of Ukraine; 7) constitutional and legal guarantees, which are enshrined in the Constitution of Ukraine, the Law of Ukraine «On the Judiciary and the Status of Judges» and the Bangalore Principles of Judicial Conduct. It is noted that the prospects for further research in this area are the study of the legal basis for the independence of professional judges as one of the constitutional principles of their legal status.

Key words: court, judge, judiciary, constitutional and legal status of professional judges, justice, legal proceedings.

Постановка проблеми. Ключовою складовою предмету конституційного права виступає система органів державної влади, серед яких особливе місце посідають органи судової гілки влади. Судова влада в Україні — це різновид державної влади, діяльність якої закріплена положеннями Конституції України [1] та інших законів, і яка здійснюється у різних організаційно-правових формах, а наявність відповідного механізму гарантує незалежність і самостійність цієї гілки державної влади.

Практика показує, що судова влада в Україні є центральним органом державної влади, який покликаний забезпечити захист конституційних прав і свобод. Окрім того, цей орган державної влади покликаний збалансувати діяльність законодавчої та виконавчої гілок влади та забезпечувати їх діяльність із дотриманням положень міжнародних стандартів прав людини. Тут треба зауважити, що одним із основних елементів організаційно-правового статусу органів судової гілки влади є професійний суддя. Однак, зважаючи на такі твердження, у положеннях Основного Закону та інших законів не визначено, що слід розуміти під поняттям «правовий статус суддів» та поняттям «конституційно-правовий статус професійних суддів».

З огляду на зазначене вище, актуальність тематики наукового дослідження націлена на виокремлення основних засад та визначення сутності поняття «конституційно-правовий статус професійних суддів».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика дослідження конституційно-правового статусу професійних суддів представлена у дослідженнях багатьох науковців та юристів-практиків, зокрема значні дослідження серед них проводили: В. Єгорова [2], В. Кравчук [3], В. Паришкура [4], Г. Пігарева [5], В. Сивак [6], М. Цуркан [7] та інші.

Зокрема, В. Єгоровою [2] зазначено, що структуру конституційно-правового статусу професійних суддів складають права і обов'язки, гарантії і принципи діяльності та правосуб'єктність. Щодо правосуб'єктності, то під нею науковець пропонує розуміти здатність особи набути правового статусу судді судів загальної юрисдикції у визначеному законодавством порядку, а саме стати носієм суб'єктивних прав і юридичних обов'язків.

Своєю чергою, В. Кравчук [3] зауважує, що елементами конституційно-правового статусу професійних суддів слід назвати: 1) присягу судді; 2) підстави припинення суддею повноважень; 3) підстави звільнення судді із посади.

На основі аналізу джерел [1–7] встановлено, що на сьогодні не ґрунтовно дослідженою залишається проблематика визначення сутності та основних засад конституційно-правового статусу суддів.

Мета статті. Метою статті є розкрити і дослідити сутність поняття «конституційно-правовий статус професійних суддів», виходячи із доктринальних підходів до його розгляду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно статті 6 Конституції України [1], в Україні державна влада поділяється на три гілки — законодавчу, виконавчу і судову. Відповідно до такого поділу державної влади в Україні функціонують органи законодавчої, органи виконавчої та органи судової гілок влади, які здійснюють свої повноваження у межах, визначених Конституцією України, та згідно законів України.

Акцентуючи увагу на статусі судді, то відповідно до статті 52 «Статус судді» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [8] на посаді судді може перебувати тільки громадянин України. Призначення особи на посаду судді, тобто на зайняття такою особою штатної суддівської посади у одному із судів України, відбувається згідно положень Конституції України і цього ж Закону, при чому

така особа зобов'язується здійснювати правосуддя виключно на професійній основі. В Україні судді наділені єдиним статусом, і на це не впливає ні місце суду у системі судоустрою, ні займана адміністративна посада, яка обіймається суддею у суді.

Щодо визначення сутності поняття «конституційно-правовий статус професійних суддів», то треба зазначити, що його сутність виходить із таких компонент як поняття «статус», поняття «конституційно-правовий», поняття «професійний суддя» чи «професійні судді».

Згідно такого поділу слід встановити сутність кожного із зазначених вище відокремлених понять. Так, поняття «статус» у Академічному тлумачному словнику [9] розглянуто як поняття «становище» та поняття «деякий стан чогось-небудь». Натомість у Тлумачному словнику української мови [10] поняття «статус» трактується як правовий стан громадян, державних та громадських діячів, а також міжнародних організацій. З огляду на такі тлумачення сутності поняття «статус» треба зауважити, що вони певною мірою підпадають під визначення поняття «статус професійних суддів».

Треба зауважити, що конституційно-правовий статус професійних суддів розкривається як формування розуміння і сприйняття сутності такого статусу, виходячи із основ конституційно-правової науки. Особливого значення у такому контексті набувають положення Конституції України, оскільки це основний документ конституційного права, який має найбільше пріоритетне значення суду серед інших.

Перш ніж розкрити сутність поняття «конституційно-правовий статус професійних суддів» слід відзначити, чому у дослідженні обрано як суб'єктів — професійних суддів, а не суддів загалом. Акцентуючи увагу на такому аспекті, слід зауважити, що у статті 127 Конституції України [1] вказано, що правосуддя в Україні здійснюється суддями. Однак існують випадки, коли правосуддя в Україні здійснюють судді із участю у судовому процесі присяжних. Тому, з огляду на положення статті 127 Конституції України [1], у науковому дослідженні увага зосереджена на професійних суддях, як особах, що здійснюють судочинство виключно на правовій основі.

Не можна не відзначити і те, що однією із основних вимог здійснення неупередженого і незалежного судочинства в Україні виступає формування об'єктивного та водночас цілісного бачення про поняття, а також про засади конституційно-правового статусу професійних суддів в Україні.

Разом з тим, неодмінно слід зауважити і те, що у контексті розкриття проблематики конституційно-правового статусу професійних суддів в Україні доцільно першочергово звернути увагу на виокремлення правових аспектів формування

корпусу суддів, виходячи із сучасних умов розвитку України як правової та демократичної держави.

Окрім того, важливим виступає виокремлення складових частин конституційно-правового статусу професійних суддів, оскільки на сьогодні це питання є дискусійним, тому що немає ще до кінця сформованої єдиної позиції про те, якою має бути структура конституційно-правового статусу професійних суддів. Однак, тут неодмінно треба зауважити, що кожна точка зору стосовно того, яка має бути структура конституційно-правового статусу суддів, являє собою відповідний доктринальний підхід.

Акцентуючи увагу на зазначеному вище, треба відзначити, що розглядати структуру конституційно-правового статусу професійних суддів необхідно насамперед із такого елемента як правосуб'єктність. Правосуб'єктність — це особлива та водночас якісна риса судді, як суб'єкта, що уповноважений на здійснення функції правосуддя. Попри те, слід зазначити, що такий елемент структури конституційно-правового статусу професійних суддів як правосуб'єктність є недостатньо розкритим та загалом не представленим у дослідженнях сучасних науковців.

Поділяючи позицію В. Єгорової [2], доцільно відмітити, що правосуб'єктність професійних суддів виступає правовою особливістю статусу суддів, яка виражається у здатності набувати права і обов'язки професійного судді, а також у наявності можливостей на набуття такого статусу у порядку, що установлений законом.

Поряд з тим, В. Сивак [6] стверджує, що багато науковців не підтримують позицію про те, що правосуб'єктність — це структурний елемент конституційно-правового статусу професійних суддів. На їх думку, правосуб'єктність виступає важливою передумовою набуття статусу судді.

Враховуючи позицію В. Сивака, а також інших науковців, треба зазначити, що вона певним чином є дещо неправильною. Варто погодитись із тим, що набуття конституційно-правового статусу вимагає оволодіння правосуб'єктністю, оскільки, виходячи із ознак, правосуб'єктність повинна відповідати вимогам, які висувуються до осіб, що претендують на посади суддів. Однак тут треба зазначити, що правосуб'єктність, як особливість суб'єкта правовідносин, повинна належати цьому суб'єкту тільки тоді, коли він виконує обов'язки, передбачені його конституційно-правовим статусом.

З огляду на це, слід відмітити, що правосуб'єктність професійного судді виступає ключовим елементом його конституційно-правового статусу.

Разом з тим, доцільно звернути увагу на підстави притягнення судді до юридичної відповідальності як ще один структурний елемент конституційно-правового статусу судді. Так, треба відзначити, що притягнення судді до юридичної

відповідальності виступає однією із основних гарантій конституційно-правового статусу.

Аналіз законодавства дає підстави зазначити, що серед видів юридичної відповідальності домінуюче місце посідає дисциплінарна відповідальність професійних суддів. Відповідно до статті 109 «Дисциплінарне стягнення стосовно судді» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [8] до суддів за вчинення дисциплінарного правопорушення застосовуються дисциплінарні стягнення у таких видах, як:

- 1) попередження;
- 2) догана, згідно якої передбачено позбавити суддю права на одержання доплати до посадового окладу терміном в один місяць;
- 3) сувора догана, згідно якої передбачено позбавити суддю права на одержання доплати до посадового окладу терміном в три місяці;
- 4) подання щодо тимчасового (в період від одного місяця до шести місяців) відсторонення судді від здійснення ним правосуддя, при чому він також позбавляється доплати до посадового окладу та направляється до Національної школи суддів України з метою проходження курсів підвищення рівня кваліфікації, що установлені органом, який здійснює дисциплінарне провадження стосовно такого судді (окрім того, у подальшому такий суддя повинен пройти кваліфікаційне оцінювання, щоб підтвердити свою здатність на здійснення правосуддя у суді);
- 5) подання стосовно переведення такого судді до суду нижчого рівня;
- 6) подання стосовно звільнення такого судді із посади.

Акцентуючи увагу на правах і обов'язках судді як ще одному структурному елементу конституційно-правового статусу судді, то треба зауважити, що права і обов'язки судді у Конституції України [1] є загалом не регламентованими. Своєю чергою, вони визначені положеннями Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [8].

Згідно статті 56 «Права та обов'язки судді» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [8] до прав і обов'язків професійного судді насамперед належать:

- 1) участь у суддівському самоврядуванні;
- 2) участь у формуванні громадських об'єднань, а також членство у таких об'єднаннях з ціллю забезпечення прав і інтересів професійних суддів, зокрема для підвищення рівня їх професіоналізму та кваліфікації;
- 3) участь у міжнародних та/чи національних асоціаціях, основною метою функціонування яких виступає захист інтересів таких суддів, підтримання авторитетності судової гілки влади на високому рівні та/чи розвиток юридичних професій і наук.

Окрім зазначених вище прав і обов'язків професійного судді, юридичними обов'язками такого судді виступають:

- 1) здійснення справедливого, безстороннього і своєчасного розгляду та вирішення судової справи;
- 2) додержання правил та вимог суддівської етики;
- 3) подання декларації добросовісності судді та подання декларації родинних зв'язків;
- 4) виявлення поваги до усіх учасників судового процесу;
- 5) не розголошення інформації, яка виступає таємницею;
- 6) додержання вимог і обмежень у напрямку запобігання і протидії корупції, що визначені положеннями законодавства;
- 7) подання декларації особи, що уповноважена на виконання функцій державних органів чи органів місцевого самоврядування;
- 8) сприяння систематичному розвитку професійних навичок (умінь), підтримання кваліфікації на високому рівні;
- 9) повідомлення Вищої ради правосуддя і Генерального прокурора про втручання у діяльність, пов'язану із здійсненням правосуддя;
- 10) підтвердження законності джерел походження майна у ході проходження кваліфікаційного оцінювання чи у порядку дисциплінарного провадження.

У ході дослідження доцільно також звернути увагу на такий структурний елемент конституційно-правового статусу судді як присяга. Так, відповідно до статті 57 «Присяга судді» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [8] особа, яку призначають на посаду судді, повинна скласти присягу. Зокрема така особа присягає Українському народу від імені України безсторонньо, незалежно, справедливо, об'єктивно, кваліфіковано і неупереджено здійснювати правосуддя, при цьому зобов'язується керуватись принципом верховенства права, підкорятись тільки закону, а також чесно та сумлінно виконувати обов'язки і здійснювати повноваження, дотримуючись етичних правил та принципів поведінки судді і не вчиняючи дій, які порочать звання судді чи підривають авторитет правосуддя.

Розуміння присяги, що дає особа, яку призначають на посаду судді, у науковому колі зазвичай трактується як звичайна обіцянка. Однак деякі науковці трактують присягу як юридичний обов'язок, за порушення якого таку особу притягнуть до конституційно-правової відповідальності [7].

Опираючись на вищезазначене, доцільно відмітити, що додержання суддею присяги виступає не лише структурним елементом конституційно-правового статусу. Присяга, яку дає особа, призначена на посаду судді, визначає основні засади правової поведінки, якої повинен дотримуватись професійний суддя не тільки у судовій, але і у позасудовій діяльності. Якщо суддею не буде дотримано такої поведінки, то здійснення судової влади ним не буде справедливим, а ухвалення ним судового рішення — не буде правосудним.

Науковець В. Паришкура [4] зауважує, що відповідальність професійних суддів за порушення ними присяги характеризується як дисциплінарна.

Що стосується правових засад порушення суддею присяги, то у законодавстві немає чітких положень, які регулюють ці питання. Так, функціонування інституту присяги, яку виконує професійний суддя, дозволяє суспільству сформувати загальний образ того, яким має бути суддя-професіонал, та те, чи здатний він на об'єктивне і незалежне вирішення правових конфліктів у відповідності до закону та, керуючись нормами етики і моралі, які встановлені громадськістю.

Одним із важливих структурних елементів конституційно-правового статусу професійного судді є конституційно-правові вимоги, які пред'являються до осіб, що претендують на посади суддів. Такі вимоги регламентовані положеннями статті 127 Конституції України [1], відповідно до яких на посаду судді має бути призначено лише та особа, що є громадянином України, не є молодшою за 30-ть та не старшою за 65-ть років. Така особа повинна мати вищу юридичну освіту, а також мінімум 5-ть років стажу професійної діяльності у галузі права. Особа, що претендує на посаду суддів, має бути компетентною, добросовісною і володіти державною мовою. До осіб, що претендують на посади суддів, можуть бути передбачені і інші додаткові вимоги.

Окрім того, статтею 69 «Вимоги до кандидатів на посаду судді» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [8] зазначено, що не може претендувати на посаду судді та особа, яка:

- 1) є визнана судом як обмежено дієздатна чи недієздатна;
- 2) має хронічні психічні або інші захворювання, які перешкоджають виконувати функції із здійснення правосуддя;
- 3) має непогашену або незняту судимість;
- 4) була раніше звільненою із посади судді внаслідок учинення значного дисциплінарного проступку, грубого або систематичного нехтування обов'язками, які аж ніяк не є сумісними із статусом судді;
- 5) була раніше звільненою із посади судді у відповідності до результатів кваліфікаційного оцінювання.

Треба неодмінно відзначити, що до суддів судів конституційної юрисдикції передбачені вимоги більш вищого рівня. Так, згідно статті 148 Конституції України [1] на посаду судді Конституційного Суду України може претендувати тільки громадянин України. Він повинен володіти державною мовою і на день його призначення на таку посаду досягти 40-ка років, мати вищу юридичну освіту, а також стаж професійної діяльності у галузі права мінімум 15-ть років, мати високі моральні якості і бути правником високого рівня компетентності.

У ході дослідження встановлено, що конституційно-правові принципи статусу професійних суддів закріплені положеннями Конституції України. Так, конституційно-правові принципи статусу професійних суддів становлять сукупну систему пов'язаних між собою елементів, завдяки яким визначається конституційно-правовий «образ» професійних суддів, та які обумовлені вимогами, висунутими державою і суспільством до категорії таких осіб, а також специфікою здійснення ними діяльності у сфері правосуддя.

Науковець Г. Пігарева [5] зауважує, що одним із визначальних конституційно-правових принципів статусу професійних суддів виступає принцип реалізації функції по здійсненню правосуддя згідно законодавчих вимог. При цьому, основною умовою дотримання такого принципу законності виступає належне визначення фактичних обставин судової справи, яка перебуває у провадженні і водночас є предметом судового розгляду. Окрім того, важливим також виступає чіткий розподіл прав і обов'язків між сторонами судового процесу.

Акцентуючи увагу на гарантіях конституційно-правового статусу професійних суддів як ще одному структурному елементу, то згідно положень Бангалорських принципів поведінки суддів [11], такі поняття як «термін повноважень суддів», «незалежність суддів», «безпека суддів», «належна винагорода суддів», «умови служби суддів», «пенсії і вік виходу на пенсію» виступають гарантіями, які окрім того визначені і забезпечуються законом.

Ще однією гарантією конституційно-правового статусу професійних суддів виступає гарантія недоторканності суддів у контексті здійснення ними правосуддя, а також гарантія притягнення суддів до відповідальності за невиконання ними покладених на них обов'язків [12].

Висновки і перспективи подальших досліджень. За результатами опрацювання наукових праць та джерел [1–12] розкрито сутність поняття «конституційно-правовий статус професійних суддів», виходячи із доктринальних підходів до його розгляду, і на основі цього встановлено, що:

- правові основи конституційно-правового статусу судді регулюються положеннями Конституції України, Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Бангалорських принципів поведінки суддів;
- конституційно-правовий статус професійних суддів розкривається як формування розуміння і сприйняття сутності такого статусу, виходячи із основ конституційно-правової науки;
- основними структурними елементами конституційно-правового статусу професійних суддів виступають: 1) правосуб'єктність (особлива та водночас якісна риса судді, як суб'єкта, що уповноважений на здійснення функції правосуддя); 2) підстави притягнення судді до юридичної від-

повідальності; 3) права та обов'язки судді, які регламентуються положеннями статті 56 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»; 4) присяга (відповідно до якої особа, призначена на посаду судді, гарантує дотримання основних засад правової поведінки, якої повинен дотримуватись професійний суддя не тільки у судовій, але і у позасудовій діяльності), яка регламентується статтею 57 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»; 5) вимоги до посади судді, які регламентовані положеннями статті 127 Конституції України та положеннями статті 69 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» до суддів судів

загальної юрисдикції, а, до прикладу, до суддів Конституційного Суду України, то положеннями статті 148 Конституції України; 6) конституційно-правові принципи статусу професійних суддів, які закріплені положеннями Конституції України; 7) конституційно-правові гарантії, які закріплені положеннями Конституції України, Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та Бангалорських принципів поведінки суддів.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є дослідження правових засад незалежності професійних суддів як однією із конституційних засад їх правового статусу.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text> (дата звертання: 01.06.2021 р.).
2. Єгорова В. С. Конституційно-правовий статус суддів судів загальної юрисдикції: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2008. 17 с.
3. Кравчук В. М. Поняття та структура конституційно-правового статусу суддів в Україні // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18: Економіка і право. 2011. Вип. 14. С. 95–101. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_018_2011_14_17 (дата звертання: 01.06.2021 р.).
4. Паришкура В. В. Юридична відповідальність суддів в Україні та країнах Європейського союзу: порівняльно-правовий аналіз: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2017. 20 с. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/13449> (дата звертання: 01.06.2021 р.).
5. Пігарева Г. Загальновизнані принципи здійснення правосуддя: міжнародний та національний досвід // Підприємництво, господарство і право. 2017. № 3. С. 91–94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2017_3_20 (дата звертання: 01.06.2021 р.).
6. Сивак В. М. Правосу́б'єктність як структурний елемент правового статусу голови суду // Міжнародний науковий журнал «Верховенство права». 2017. № 4. С. 104–109.
7. Цуркан М. І. Присяга судді як невід'ємний структурний елемент його правового статусу // Бюлетень Міністерства юстиції України. 2010. № 12. С. 11–18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2010_12_4 (дата звертання: 01.06.2021 р.).
8. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звертання: 01.06.2021 р.).
9. Статус // Академічний тлумачний словник (1970–1980). Словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/status> (дата звертання: 01.06.2021 р.).
10. Статус // Тлумачний словник української мови. E-slovník. URL: <https://eslovník.com/статус> (дата звертання: 01.06.2021 р.).
11. Коментарі щодо Бангалорських принципів поведінки суддів: Неофіційний переклад українською мовою здійснено в рамках канадсько-українського Проекту підтримки судової реформи, який фінансується Урядом Канади через Міністерство міжнародних справ / Управління ООН з наркотиків та злочинності. 2017, вересень. 199 с. URL: <http://rsu.gov.ua/uploads/article/komentari-bangalorski-9818bfbb11.pdf> (дата звертання: 01.06.2021 р.).
12. Правовий статус судді // Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/552-pravovyyu-status-suddi> (дата звертання: 01.06.2021 р.).

Хмиз Мар'яна Василівна
доктор філософії в галузі права
Львівський університет бізнесу та права

Хмыз Марьяна Васильевна
доктор философии в области права
Львовский университет бизнеса и права

Khmyz Mariana
PhD in Law
Lviv University of Business and Law
ORCID: 0000-0003-3553-8022

DOI: 10.25313/2520-2057-2021-10-7434

ПРИНЦИП СПРАВЕДЛИВОСТІ СУДОВОЇ ВЛАДИ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

ПРИНЦИП СПРАВЕДЛИВОСТІ СУДЕБНОЙ ВЛАСТИ: ОБЩЕТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ

THE PRINCIPLE OF JUSTICE IN THE JUDICIARY: GENERAL THEORETICAL ASPECTS

Анотація. На основі вивчення і узагальнення судової практики України у статті представлено результати дослідження (загальнотеоретичні аспекти), що стосуються принципу справедливості судової влади, і на основі цього зроблені відповідні висновки.

Ключові слова: суддя, суд, судова влада, принцип справедливості, право на справедливий суд.

Аннотация. На основе изучения и обобщения судебной практики Украины в статье представлены результаты исследования (общетеоретические аспекты), касающиеся принципа справедливости судебной власти, и на основе этого сделаны соответствующие выводы.

Ключевые слова: судья, суд, судебная власть, принцип справедливости, право на справедливый суд.

Summary. Based on the study and generalization of the judicial practice of Ukraine, the article presents the results of the study (general theoretical aspects) related to the principle of justice of the judiciary, and on this basis the relevant conclusions are made.

Key words: judge, court, judiciary, the principle of justice, the right to a fair trial.

Аналіз законодавчих положень дозволяє відзначити, що принцип справедливості виступає важливою засадою здійснення правосуддя органами судової влади, зокрема судами. Віднесення принципу справедливості до загальних правових принципів вказує на те, що справедливість повинна базуватися на засадах, які диктує соціум. З огляду на те, в основі актуальності цього дослідження закладено дослідження принципу справедливості судової влади, виходячи із розгляду загальнотеоретичних аспектів.

Над проблематикою дослідження принципу справедливості судової влади працювали та працю-

ють такі вчені та юристи-практики, як А. Бучик, М. Гетьманцев, Н. Костюк, О. Овсяннікова, Т. Подорожна, В. Сердюк, П. Слободяник, Ю. Тобота та інші. Однак, виходячи із аналізу досліджень вищезазначених науковців, проблематика принципу справедливості судової влади, виходячи із загальнотеоретичних аспектів, є розкритою не до кінця.

Правосуддя виступає головним правозахисним механізмом, через який виконує свою роль у відповідності до законодавчо визначених принципів, які виступають базисом для діяльності органів судової влади. Одним із принципів, на якому має

базуватися правосуддя, є принцип справедливості. Реалізація принципу справедливості відбувається через його нормативне закріплення правом на здійснення справедливого судового розгляду. Право на справедливий судовий розгляд закріплене нормами не тільки національного законодавства, але і на міжнародному рівні [1].

На основі інформації, поданої у [2], під поняттям «справедливість» слід розуміти: а) неупередженість, порядність, чесність відносин між усіма суб'єктами права, при чому такі відносини мають також відповідати як моральним, так і правовим нормам; б) співвідношення між поняттям «правопорушення (поняттям «злочин»)» та поняттям «покарання»; в) рівність правового статусу усіх суб'єктів права.

Акцентуючи увагу на рівності правового статусу усіх суб'єктів права, то треба зауважити, що на здійснення правосуддя мають рівні права як національні суди, так і суди, учасники провадження яких наділені рівними процесуальними правами та обов'язками [2].

Опираючись на зазначене вище, поняття «справедливість» у контексті здійснення правосуддя має трактуватися як неупередженість та об'єктивність врахування інтересів усіх учасників судового процесу та відповідати правовим і моральним вимогам.

Доцільно зауважити, що механізм забезпечення права на справедливий судовий розгляд не може бути реалізований, якщо не є забезпеченими умови для комплексного і всебічного з'ясування усіх обставин стосовно справи або ж стосовно надання сторонам і іншим особам, що беруть участь у судовій справі, права на забезпечення, надання і дослідження доказів, які є необхідними для визначення обставин [1].

Дослідження засвідчують, що справедливість є взаємопов'язана із іншими принципами, на засадах яких базується правосуддя, зокрема із принципом законності, принципом чесності, принципом безсторонності та принципом неупередженості. Доцільно зауважити, що судді, яких призначається на відповідні посади у судах, мають відповідати критеріям справедливого судді, критеріям справедливого судового рішення, критеріям справедливого правосуддя. Якщо таке не передбачається, то тут слід говорити про відсутність справедливої судової влади [3].

Правосуддя у відповідності до принципу справедливості має формуватися, виходячи із суб'єктивних та об'єктивних обставин. Суб'єктивні обставини визначають поняття «справедливість правосуддя», виходячи із конкретного етапу розвитку держави. Водночас згідно об'єктивних обставин справедливість правосуддя базується на положеннях чинного законодавства, а також на відповідній судовій практиці, яку, до прикладу, формують безпосередньо судді. Разом з тим, слід відзначити, що існування судової практики

не є можливим без підтримки від держави, яка насамперед має бути заінтересована у забезпеченні функціонування незалежної судової влади [3].

Принцип справедливості судової влади характеризується об'єктивно-суб'єктивними ознаками. Суб'єкт, тобто суддя, що застосовує норми права для прийняття рішення (ухвалення судового рішення) з однієї сторони керується об'єктивними законодавчими нормами та положеннями, а з іншої — повинен приймати рішення, виходячи із власного погляду та досвіду на вирішення справи [4].

Для забезпечення процесу дотримання принципу справедливості необхідно насамперед забезпечити дотримання суб'єктом, що застосовує норми права, вимоги стосовно відповідності правопорушення нормі юридичної відповідальності, передбаченої за ним. У випадку наявності декількох етапів, які передбачають застосування норм права, то на усіх цих етапах має дотримуватись принцип справедливості [4].

Відповідно до статті 2 «Завдання суду» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [5] здійснення правосуддя судами на засадах принципу верховенства права повинно забезпечувати кожному право на проведення справедливого суду, а також право на повагу до інших прав та свобод, що гарантовані Конституцією України, іншими законами України та міжнародними договорами, при чому на їх обов'язковість має бути згода Верховної Ради України.

Статтею 7 «Право на справедливий суд» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [5] зазначено гарантоване право кожного на захист його прав, а також свобод і інтересів у законодавством визначені терміни справедливим, незалежним та безстороннім судом, що утворений відповідно до закону.

Що стосується розгляду судових справ та ухвалення судових рішень, то відповідно до статті 56 «Права та обов'язки судді» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [5], суддя зобов'язується справедливо, своєчасно і безсторонньо розглядати та вирішувати судові справи у відповідності до вимог закону та із дотриманням правил і засад судочинства.

Так, під час складення присяги суддя присягає Українському народові на те, що він, будучи на посаді судді, справедливо, безсторонньо, незалежно, неупереджено, об'єктивно і кваліфіковано здійснюватиме правосуддя, керуючись іменем України та принципами верховенства права, і, підкоряючись тільки закону, сумлінно та чесно виконувати покладені на нього повноваження і обов'язки, додержуватись етичних принципів та правил поведінки судді, не здійснювати дій, які порочать звання судді чи підривають авторитетність системи правосуддя (згідно статті 57 «Присяга судді» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [5]).

У контексті реалізації права на справедливий суд кожен має право на професійну правничу допомогу. Існують випадки, за яких професійна правнича допомога у контексті реалізації права на справедливий суд надається безкоштовно (відповідно до статті 10 «Професійна правнича допомога при реалізації права на справедливий суд» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [5]).

Згідно статті 6 «Право на справедливий суд» Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [6] кожен має особисте право на публічний і справедливий розгляд його судової справи у період прийнятних термінів безстороннім та незалежним судом, установленим законом. Суд має вирішувати спори стосовно прав і обов'язків кожного, що носять цивільний характер, чи визначають обґрунтованість висунутого проти кожного кримінального обвинувачення. Проголошення судового рішення має відбуватись публічно, однак преса та публіка можуть бути і не допущені до зали засідань в період судового розгляду чи в окремих його частинах у відповідності до інтересів моралі, національної безпеки або громадського порядку у демократичному суспільстві, до прикладу якщо таке вимагають: 1) захист інтересів неповнолітніх; 2) захист приватного життя; 3) чи у випадку, коли публічність розгляду судових справ може зашкодити безпосереднім інтересам здійснення правосуддя.

Судова практика засвідчує, що в основі змісту права на справедливий суд лежать такі основні засади, як [7]: а) право на доступ до розгляду судом справи (кожен має мати реальне право на доступ до судових інстанцій, а також на участь у розгляді судових справ, при чому на доступній та зрозумілій мові); б) дотримання принципу рівності процесуальних можливостей усіх на справедливий розгляд справи, при чому за відсутності привілеїв та за рахунок дотримання справедливого балансу; в) неупередженість та незалежність суду як з об'єктивної, так і з суб'єктивної сторін, функціонування якого має відбуватись на законних підставах; г) прийнятні терміни розгляду судових справ, зокрема відкритість судового процесу як для його учасників, так і для громадськості; д) дотримання принципу невинуватості, тобто особі, що є підозрювана у вчиненні правопорушення, припускається невинуватість до того часу, поки її вину не буде доведено у порядку, визначеному законодавством, та на основі вироку, винесеного судом, який набрав законної сили; е) забезпечення процедурних гарантій усім учасникам правовідносин щодо недопустимості або обмеженості судового контролю стосовно певних видів справ чи стосовно певних сфер.

Варто зауважити, що система гарантій, якими передбачено захист прав та свобод громадян, повинна базуватися на основоположному для правової і соціальної держави принципі справедливості. Утвердження принципу справедливості у діяль-

ності органів законодавчої влади має забезпечувати судова влада, зокрема Конституційний Суд України та уся система судів загальної юрисдикції (зокрема Верховний Суд, вищі спеціалізовані суди, апеляційні суди та місцеві суди) [8].

Особливості закріплення принципу справедливості на законодавчому рівні є тісно взаємопов'язаними із еталонами справедливості, що визначені соціумом [4].

За дослідженнями, представленими у [7], справедливою судова влада є тоді, коли нею застосовуються закон, що є визнаний суспільством, та встановлений як істина, на підставі якого відбувається фактичний розгляд справ та ухвалюються рішення у відповідності до вимог, визначених у цьому законі, та установлених у ході розгляду судових справ.

Для забезпечення дотримання принципу справедливості судової влади, слід мінімізувати ймовірність здійснення суддями помилок у ході здійснення правосуддя через реалізацію спеціально розроблених механізмів досягнення єдності судової практики [7].

Дослідження дозволяють відзначити, що одним із елементів справедливості судової влади виступає безсторонність суду. Справедливий розгляд судової справи характеризується вільним доступом до суду, розумними термінами розгляду судових справ, незалежність та безсторонність. Безсторонність суду виступає гарантією забезпечення неупередженого та водночас об'єктивного ставлення відповідного судді до розгляду відповідної судової справи та ухвалення за нею відповідного судового рішення. Якщо у ході розгляду судової справи та ухвалення за нею судового рішення судді не дотримуються принципу безсторонності, то можна стверджувати про те, що право на справедливий судовий розгляд не реалізується [9].

З огляду на зазначене вище, та, акцентуючи увагу на інформації, наведеній у [2], основними критеріями, які характеризують справедливий судовий розгляд з позиції Європейського суду з прав людини, виступають: 1) критерії, якими забезпечується ефективно користування правом і його реалізацією на доступ до правосуддя та виконання прийнятих судом рішень; 2) критерії відповідності діяльності органів судової влади визначеним у законодавстві вимогам; 3) критерії права на справедливий судовий розгляд, у відповідності до яких забезпечується реальна участь осіб чи їх представників у розгляді судових справ та ухваленні за ними судових рішень; 4) спеціальні критерії справедливого судового розгляду, за якими передбачаються додаткові гарантії на забезпечення дотримання вимог для здійснення справедливого правосуддя, при чому повинні враховуватись особливості кримінального процесу.

Таким чином, за результатами проведеного аналізу джерел [1–9], встановлено, що справедливість

судової влади повинна характеризуватись неупередженістю і об'єктивністю здійснення органами судової влади, у тому числі суддями, правосуддя, враховуючи при цьому рівність усіх учасників судового процесу, та опираючись на законодавством

визначені вимоги. З'ясовано, що правові засади принципу справедливості судової влади регламентуються нормами Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Література

1. Гетьманцев М. Принцип справедливості як основна ознака здійснення правосуддя. Правові виклики сучасності: міжнародна міграція в умовах глобалізації: Матеріали I Міжнар. наук.-практ. онлайн конференції (м. Чернівці, 23 жовтня 2020 р.). Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. С. 78–79. URL: https://law.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/Pravovi_Vykl_Mat_Conf_Vupr.pdf (дата звертання: 01.06.2021).
2. Тобота Ю. А. Поняття та критерії «справедливого судового розгляду» у рішеннях Європейського суду з прав людини // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. 2013. № 1086, Вип. 2. С. 65–68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhMv_2013_1086_2_13 (дата звертання: 01.06.2021).
3. Подорожна Т. С., Білоскурська О. В. Справедливе правосуддя як мета діяльності органів судової влади // Часопис Київського університету права. 2018. № 4. С. 23–26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2018_4_6 (дата звертання: 01.06.2021).
4. Костюк Н. Принцип справедливості в правозастосуванні. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2016. № 6. С. 5–13. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2016_6_3 (дата звертання: 01.06.2021).
5. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звертання: 01.06.2021).
6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року: Ратифіковано Законом України від 17.07.1997 р. № 475/97/-ВР (із змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звертання: 01.06.2021 р.).
7. Бучик А. Стандарти справедливого суду в розрізі Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод // Віче. 2015. № 22. С. 2–5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2015_22_2 (дата звертання: 01.06.2021 р.).
8. Слободяник П. Л. Принцип справедливості в контексті судового захисту прав людини // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2018. № 1(15). С. 242–253.
9. Овсяннікова О. О. Безсторонність суду як елемент справедливості судової влади // Знання європейського права. 2020. № 2. С. 90–96. doi: <https://doi.org/10.32837/chern.v0i2.81>

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ «ІНТЕРНАУКА»
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL «INTERNAUKA»
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ «ИНТЕРНАУКА»

Збірник наукових статей

№ 10(110)

Голова редакційної колегії — д.е.н., професор *Камінська Т.Г.*

Київ 2021

Видано в авторській редакції

Засновник / Видавець ТОВ «Фінансова Рада України»
Адреса: Україна, м. Київ, вул. Павлівська, 22, оф. 12
Контактний телефон: +38 (067) 401-8435
E-mail: editor@inter-nauka.com
www.inter-nauka.com

Підписано до друку 31.07.2021. Формат 60×84/8
Папір офсетний. Гарнітура SchoolBookAS.
Умовно-друкованих аркушів 4,65. Тираж 100.
Замовлення № 398. Ціна договірна.
Надруковано з готового оригінал-макету.

Надруковано у видавництві
ТОВ «Центр учбової літератури»
вул. Лаврська, 20 м. Київ
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників і
розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2458 від 30.03.2006 р.